

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

AHMED REŞAD'IN *HERKESİN TANIDIĞI İKİ HANIM* ADLI ESERİNİN
ÇEVİRİ YAZISI VE METİN İNCELEMESİ

TEZİ YAZAN

Nurcan BAL

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hasan SAKIN

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Elmas ŞAHİN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR (Çanakkale On Sekiz Mart Üniv.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN/EYLÜL 2024

ONAY SAYFASI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;
2021012018 numaralı öğrencimiz olan **Nurcan Bal** tarafından hazırlanan “**Ahmed Reşad’ın Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserinin Çeviri Yazısı ve Metin İncelemesi**” başlıklı bu tez çalışması, jürimiz tarafından oybirliği ile **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi –Asıl Üye – Tez Danışmanı – Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Hasan SAKIN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Ünv. İçi – Jüri Asıl Üyesi: : Prof. Dr. Elmas ŞAHİN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Ünv. Dışı Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR

(Çanakkale On Sekiz Mart Üniv.)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

13/09/2024

Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Bu çalışmayı, eğitim hayatım boyunca zorlu süreçlerin nasıl aşılacağına dair tavsiyeleri ile rehber olan, her daim sevgisini yüreğimde hissettiğim saygıdeğer babam *Ahmet BAL*'a ve her zaman bana destek olan arkadaşlarıma ithaf ediyorum.

ETİK BEYAN

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi Beyan ederim.

13.09.2024

Nurcan BAL

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında büyük emeği geçen değerli hocam **Dr. Öğretim Üyesi Hasan SAKIN'** a müteşekkirim. Ayrıca metinlere göz atarak düzeltilmesine katkı veren jüri hocalarıma da çok teşekkür ederim. Bu süreçte maddi ve manevi anlamda her zaman yanımda olan babama ve dostlarıma minnettarım. Çalışmamı gözden geçiren ve perspektif kazandıran tüm hocalarıma da sonsuz teşekkürlerimi iletmeğ istiyorum.

ÖZ**AHMED REŞAD'IN *HERKESİN TANIDIĞI İKİ HANIM* ADLI ESERİNİN
ÇEVİRİ YAZISI VE METİN İNCELEMESİ****Nurcan BAL****Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hasan SAKIN****Eylül 2024, 86 sayfa**

Tiyatro metin çevirisini temel alan bu çalışmada, Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı tiyatro eseri Latin harflerine aktarılmıştır. Türk Edebiyatı tarihimizde tiyatro alanına ilişkin birçok eser yazılmıştır. Çalışmada Ahmed Reşad'a dair ulaşılabilen bilgilere yer verilmiştir. Yazarın, *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı tiyatro eseri Latin harflerine aktarılmış ve ardından eser ana hatlarıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türk tiyatro tarihi, çeviri, Ahmed Reşad, Herkesin Tanıdığı İki Hanım.

ABSTRACT**TRANSLATION AND TEXTUAL ANALYSIS OF AHMED REŞAD'S *TWO LADIES EVERYONE KNOWS*****Nurcan BAL****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Dr. Hasan SAKIN****September 2024, 86 pages**

In this study, which is based on translations of theater texts, Ahmed Reşad's work titled *Two Ladies Known by Everyone* was transferred to Latin letters. In the history of Turkish literature, many works related to the field of theater have been written. In the study, the information that can be accessed about Ahmed Reşad is included. The author's play *Two Ladies Known to Everyone* was transcribed into Latin letters, and then the work was examined in outline.

Keywords: Turkish theater history, translation, Ahmed Reşad, *Two Ladies Everyone Knows*.

ÖN SÖZ

İkinci Meşrutiyet dönemine denk gelen Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eseri, İstibdat yıllarının sona ermesinden yani İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra basılmış bir eserdir. İkinci Meşrutiyet, Türk edebiyatında konu olarak yeniliklerin olduğu dönemdir. Ahmed Reşad'ın eserinde, II. Abdülhamit'e eleştiri göze çarpmaktadır. Bu durum yazarların fikirlerini özgürce ifade edebildiklerinin göstergesidir. Aynı zamanda değişen sosyal, siyasal ve kültürel yapıya paralel olarak gelişen edebiyatımızın bu döneminde bir taraftan eski türlerde; dil, muhteva ve şekil bakımından yenilikler yapılırken diğer taraftan yine Batı kaynaklı yeni edebî türlerde örnekler verilmiştir. Edebiyat tarihlerimizde, hakkında çok az bilgiler bulduğumuz veya bulamadığımız, edebî yönlerinden çok başka yönleriyle tanınan bazı sanatçılarımız, birçok eser kaleme almışlardır. Bu eserlerin bazıları günümüz alfabesine çevrilmemiş, kıyıda köşede kalmıştır. Zamanla bu eserlerin tespit edilip günümüz alfabesine çevrilmesi bizi bir devri sınırlı sayıda bırakan bilgi sığılğından kurtaracaktır.

Bu çalışmamızda hakkında az bilgi bulunan yazarlarımızdan biri olan Ahmed Reşad'ın, *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı eserinin çeviri yazısına ve değerlendirmesine yer verilmiştir.

Nurcan BAL
Mersin/2024

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY SAYFASI.....	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖN SÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	x
EKLER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Tanıtılması.....	1
1.1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.1.4. Sınırlılıklar	2
1.2. Çalışmaya Dair Genel Bilgiler.....	2
1.2.1. Ahmed Reşad'ın Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği.....	2
1.2.2. Eserleri (Diğer)	3
1.2.3. Şiirleri	4
2. YÖNTEM.....	6
3. BULGULAR.....	7
3.1. <i>Herkesin Tanıdığı İki Hanım'ın Yeni Türk Alfabesine Çeviri Yazısı</i>	8
3.2. Sözlük.....	41
3.3. Metin İncelemesi.....	46
4. SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA	64
EKLER	66

KISALTMALAR

Bkz.	: bakınız
Çev.	: çeviren
Der.	: derleyen
Ed	: editör
Haz	: hazırlayan
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
Terc.	: tercüme

EKLER LİSTESİ

Ek A. Tez Etik Kurul Onay Formu	66
Ek B. Çağ Üniversitesi SOBE Tez Etik İzin İstek Yazısı	68
Ek C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı	69
Ek D. Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserin Dış Kapağı	70
Ek E. Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserin Dış Kapağı	71
Ek F. Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserin Yer Aldığı Dergi Yazısı	72
Ek G. Mınakyan Yönetiminde Osmanlı Tiyatrosu Kadrosu	73
Ek H. Kadınlar Dünyası Dergi Kapağı	74
Ek I. Çeşitli Dergi Kapakları	75

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Tanıtılması

Oyun oynama isteği, insanın yüzyıllar öncesine dayanan bir özelliğidir. Tiyatro, insanın oyun oynama isteğinin sanatla bütünleşmiş halidir, diyebiliriz. Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli tiyatro eseri 1909 yılında Arşak Garoyan matbaasında basılmıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği 23 Temmuz 1908 yılından sonra basılan bu eserde, dönemin siyasi yapısını eleştiren diyaloglar mevcuttur. 1884 yılında Gedikpaşa Tiyatrosu'nun yıkılmasından, 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar Türk tiyatrosunun İstibdat rejimiyle içe kapanan yapısı İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte canlanmıştır. Yüzlerce tiyatro oyunu yazılmış ve genellikle İstibdat Dönemi'ni eleştiren yapıtlar olmuştur. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte yazarlar, toplumsal sorunları daha cesur bir şekilde dile getirmişler, özgür ortam sayesinde birçok eser kaleme alınmıştır. Baskıcı dönemin sona ermesiyle toplum için yazılan oyunlar çoğalmıştır. Birçok yazar, sansür korkusu olmadan, özgürce eserlerini yazmışlardır. Bu yazarlardan birisi de Ahmed Reşad'dır.

“*Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eserin yazarı olan Ahmed Reşad, Şuray-ı Devlet (Danıştay) azalarından olan Ziya Bey'in oğludur. 18 Aralık 1893 yılında Meclis-i Maarif azalığına tayin olmuştur. 1893 yılında kendi isteğiyle emekliliğe ayrılmıştır. Daha sonra İstanbul'da *Fazilet* ismiyle, siyasi-ilmî resimli bir gazete çıkardı. 1926 yılında çıkardığı *Lisanımızda Elfaz-ı Müteradife* eserini yayımladı. Bu tarihte hayatta olduğu anlaşılacakla beraber hayatının geri kalan kısmı ve ölümü hakkında bir bilgi mevcut değildir” (Doğan, 2020, s.3).

Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli tiyatro eserinde ekonomik sıkıntılar, edebî zevk ve anlayışı işleyen temalar dışında; yasak aşk, siyasi baskılar gibi farklı konular da yer almaktadır. Eser içinde Abdülhak Hamit'in *Hacle* isimli şiiri, Hayalî'nin ve Şeyhülislam Arif'in sözleri ve Ziya Paşa'nın bir beyti bulunmaktadır. Ayrıca eserde, Yegâne Hanım'ın eşi olan Sedat Bey'in yazdığı bir şiir de bulunmaktadır.

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Latin harflerinin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte Arap alfabesiyle yazılan eserlerin günümüz Türkçesine aktarılması ihtiyacı doğmuştur. Araştırmanın konusu *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı kitabın çeviri yazısının okuyuculara sunulmasıdır. Bu tiyatro eseri, dönemin ilişkilerini, aile yapısını ve sosyal özelliklerini yansıtan dikkat

çekici bir eserdir. Böyle bir eserin çevir yazısının yapılmamış olması Türk tiyatrosu için bir eksiklikler. Bu metnin çevirisinin yapılmış olması Türk edebiyatına katkı sağlayacaktır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı eserini, yeni Türk harflerine aktararak ve metin değerlendirmesini yaparak herkesin okuyabileceği bir metne dönüştürmek amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada Ahmed Reşad'ın daha önce çevirisi yapılmamış olan *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı eserinin metin çevirisiyle birlikte metin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Böylece Türk edebiyatına ve Türk tiyatrosuna katkı sağlanması amaçlanmıştır.

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türk edebiyatının ve Türk tiyatrosunun ismi duyulmamış yazarlarından biri olan Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı eserinin yeni Türk alfabesine aktarılmasına ve değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bu çeviri ve değerlendirmeyi önemli kılan ise eserin yeni Türk alfabesine çevrilmemiş olmasıdır. Bu eser, II. Abdülhamit döneminin sanat ve siyaset anlayışını, zihniyetini yansıtan değerli bir eserdir. Daha önce çevirisi yapılmamış bu eserin çevirisinin yapılması, Türk tiyatrosuna ve bu alanda inceleme yapacak olan araştırmacılara katkı sağlayacaktır.

1.1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamı Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı tiyatro eserinin çevirisi ve değerlendirilmesidir. Araştırmayı sınırlayan faktörler ise Ahmed Reşad ile ilgili araştırmaların az oluşu ve *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eserin çeviri yazısının olmayışıdır.

1.2. Çalışmaya Dair Genel Bilgiler

1.2.1. Ahmed Reşad'ın Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği

“Ahmed Reşad, Şuray-ı Devlet (Danıştay) azalarından biri olan Ziya Bey'in oğludur. Reşad, babasının vefatı sonrasında, hal ve iktidarına göre bir hizmette istihdamını veya geçinebilmek için kendisine bir miktar maaş bağlanmasını talep etmesi üzerine uygun bir memuriyette istihdamına karar verilmiştir. 18 Aralık 1893 yılında Meclis-i Maarif azalığına tayin edilmiştir. Ancak bu görevde uzun süre kalamayan Ahmed Reşad, 29

Aralık 1894 yılında kendi isteğiyle Meclis-i Maarif azalığındaki görevinden ayrılmıştır. Daha sonra Ahmed Reşad, İstanbul'da "siyasi, ilmî ve resimli" *Fazilet* gazetesini çıkarmıştır. Çıkardığı bu gazete için yapılan başvuru dilekçesinde, ihtiyaç olması halinde günlük olarak da çıkarabilmek şartıyla haftalık olarak çıkarılması uygun görülmüştür. Gazetenin logosu altında “Her gün neşri olunur. Osmanlı gazetesidir” şeklinde yazmaktadır. Gazetenin birinci sayısı 3 Ekim 1908’de, ikinci sayısı 2 Kasım 1908’de, üçüncü sayısı 3 Kasım 1908’de, dördüncü sayısı 4 Kasım 1908’de yayımlanmıştır. Gazetenin bu dört sayısı Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu ve İBB Atatürk Kütüphanesi Dijital Koleksiyonlarında bulunmaktadır. Bu durumda gazetenin dört sayı çıkarıldığı sonucuna varmaktayız. *Dilimizde Elfaz-ı Müteradife* adlı eserini 1926 yılında İstanbul'da yayımlayan Ahmed Reşad'ın bu tarihte hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tarihten sonra yaşamının geri kalan kısmı ve ölümü hakkında bir bilgi mevcut değildir” (Doğan, 2020, s. 230).

“Ahmed Reşad, Tanzimat'la birlikte gelen yanlış Batılılaşmayı ve kadın-erkek ilişkilerindeki bozulmayı eserlerinde irdelemiştir. Bunlar arasında: Erkekler tarafından esir alınan kadınların anlatıldığı (*Melahat*, 1911, *Bohçacı Kadın*, 1913), kadınları aldatan sadakatsiz erkeklerin yer aldığı (*Altın Kuvvet*, 1915), Kocasını aldatan kadınların anlatıldığı (*Yakıcı Kadın*, 1913), dönemin geleneksel kadın-erkek ilişkilerini anlatan (*Mezar İç Bir Zıfaf*, 1911, *Gül Kadar Nazlı*, 1911), yasak aşklar ve bu aşkların zaman zaman yaşandığı yerler, Ahmed Reşad'ın eserlerinde yer almaktadır” (Gündüz, 2006, s. 109).

“Ahmed Reşad’ın yazdığı romanlarda düşük ahlaklı kadınların toplumda açtıkları sosyal yaralar hakkında roman formunu zorlayan ayrıntılar üzerine odaklanılır. *Köy Hekimi* isimli eserinde Anadolu’ya ait evlenme törenleri, töre ve geleneklerin anlatılması romanın önemli bir bölümünü kapsar” (Gündüz, 2006, s. 122).

1.2.2. Eserleri (Diğer)

Ahmed Reşad (Mülga Meclis-i Kebîr-i Maarif azasından, muattal *Fazilet* gazetesi sahib-i imtiyaz ve sermuharrir): *Beyin Hakkı Var*, Arşak Garoyan Matbaası, Dersaadet 1325 [1909/1910], 15 s. (Komedi, 1 perde).

Ahmed Reşad (Mülga Meclis-i Kebîr-i Maarif azasından, muattal *Fazilet* gazetesi sahib-i imtiyaz ve sermuharrir): *Herkesin Tanıdığı İki Hanım*, Arşak Garoyan Matbaası, Dersaadet 1325 [1909/1910], 66 s. (Dram, 4 perde).

Reşad Ziya: *Lisanımızda Elfaz-ı Müteşabihe*, Garoyan Matbaası, İstanbul 1340 [1924], 192 s. / 2. bs.: Amidî Matbaası, İstanbul 1341 [1925], 192 s.

Reşad Ziya: *Lisanımızda Elfaz-ı Müteradife*, Amidî Matbaası, İstanbul 1926, 32s

“Ahmed Reşad’ın *Lisanımızda Elfaz-ı Müteşabihe* isimli eseri dilbilim sahasında kaleme aldığı bir eserdir. Her biri 32 sayfadan oluşan toplam 6 formanın birleşmesiyle 192 sayfadan oluşur. Her kelimeye bir numara vererek 1429 kelime sıralanmıştır. Müellif bu maddeleri sıralarken Farsçanın klasik sözlüklerinde kullanılan sistemi esas almaya çalışmıştır. Buna göre harfleri fetha, kesre ve zamme sırasına göre sıralayıp aynı heceyle başlayan kelimeleri bir arada vermeyi amaçlamıştır” (Bardakçı, 2022, s.4).

1.2.3. Şiirleri

“Katalog taramalarında herhangi bir şiir kitabına rastlayamadığımız Ahmed Reşad, *Lisanımızda Elfaz-ı Müteşabihe* adlı eserinde madde başlarını anlamlandırdıktan sonra verdiği örnekleri kendi şiirlerinden seçip vermiştir” (Doğan, 2020, s. 231).

Örnek olarak verilen şiir parçalarından bazıları şu şekildedir:

“Ali ulûma nispet ise gaye-i meram
 Ali ulûmu etmeli tahsile ihtimam
 Bin derdi yenip adem-rev etti
 Bir derdin esîri oldu gitti
 Aklım buna ermiyor cihanda
 Düzgün sürünür mü bir güzel kız?
 Düzgün, yüzü tabdar eder mi?
 Düzgünlü mü ay, güneş ve yıldız?
 Yoktur benim cedîr-i sena şairiyyetim
 Üç günde gaib etmiş idim nûr-ı didemi
 Yıllarca ıztırab-ı tahassürle ağladım
 Eş’ar sandılar nevhat-ı medîdemi
 Bilmeyiz kıymet-i hestîmizi biz şairler
 Yanarız boş yere ateşlere pervane gibi
 Gam-ı sevda gece gündüz alıp etrafımızı
 Bizi ağlatmalı, söyletmeli dîvane gibi
 Tab’ımca değil safa-yı alem
 Ben şad olamam bu hal içinde
 Mazîde yok ihtimal-i avdet

Atî görünür melal içinde”

Ahmed Reşad, sahib-i imtiyazı ve sermuharriri olduğu *Fazilet* gazetesinin birinci sayısının son sayfasında “Neler Söylemişim” üst başlığı altında bazı şiirlerine yer vermiştir. Bu şiirlerden biri aşağıda verilmiştir:

Hayf

Kalsın mı bu mihnet var iken sabr u kararım
 Üç günde fena-yab-ı hazan oldu baharım
 Yok bağ-ı muhabbette ne goncam ne hezarım
 Dünyada benim girye midir sade nasîbim
 Ya Rab ne siyeh-bahtım ilahî ne garîbim
 Mazî bana ser-maye-i bî-sûd-ı nedamet
 Halim acınır hal-i garîbane-i hayret
 Atî ise pûşîde-ser-i perde-i zulmet
 Dünyada benim girye midir sade nasîbim
 Ya Rab ne siyeh-bahtım ilahî ne garîbim.

Ahmed Reşad hakkında edindiğimiz bilgiler ışığında yazarın, dil bilgisi çalışmaları yaptığı, roman ve şiir yazdığı, gazeteciliği meslek edindiğini görmekteyiz. Bu, yazarın çok yönlü olduğunu göstermektedir. Şiirlerini kendi çıkardığı *Fazilet* gazetesinde yayımlamıştır. Araştırmalar neticesinde basılmış şiir kitabına rastlanmamıştır. Eserlerinde siyaset, aşk, kadın-erkek ilişkileri, konularının yanı sıra günlük hayattan izler taşıyan unsurlara da yer vermiştir. Yazarın ürettiği eserlerinde, konu çeşitliliği göze çarpmaktadır. Romanlarında kullandığı dil bazı eserlerinde, sanatsal ve ağır olmasına karşın eserin tamamında ağır bir dil hâkim değildir. Ayrıca toplumsal, kültürel, politik ve bireysel sorunlar üzerinde durmuştur. Yazar eserlerindeki karakterler üzerinden dönemin siyasi atmosferinin eleştirisini yapmıştır. Ayrıca siyasi görüşünü yansıtmaktan çekinmemiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada İkinci Meşrutiyet döneminde Arap harfli olarak yazılan tiyatro eseri olan *Herkesin Tanıdığı İki Hanım*, Latin harflerine aktarılmış ve bu eserin değerlendirmesi yapılmıştır.

“Yeni Türk alfabesine aktarılan bu metin bir transkripsiyon çalışmasını içermektedir. Transkripsiyon “çeviri yazı” şeklinde belirtilmiştir” (Eren,1988, s. 1490).

Herkesin Tanıdığı İki Hanım isimli tiyatro eseri yeni Türk alfabesine aktarılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Arap alfabesinde bulunmayan vokaller gösterilmiş, birden fazla ses yerine kullanılan harfler, yeni Türk alfabesine uygun bir şekilde aktarılmış, bazı kelimelerin bugünkü anlamına uygun şekilde güncellenmesi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Çeviri Yazısı Yapılan Eserin Dış Kapağında Yer Alan Bilgiler

HERKESİN TANIDIĞI İKİ HANIM

Dram 4 Perde

MÜELLİFİ
AHMED REŞAD

Mülga Meclis-i Kebir-i Maarif azasından
Muattal (Fazilet) Gazetesi Sahib-i
İmtiyaz ve Ser-muharriri

Her Nüshası Mahtûm ve Her Hakkı Mahfuzdur
Dersaadet Babıali Caddesinde Arşak Garoyan Matbaası

3.1. Herkesin Tanıdığı İki Hanım'ın Yeni Türk Alfabesine Çeviri Yazısı

(1909-1910)

EŞHAS (Kişiler)

Sedat Bey – 31 yaşında – Eski vükeladan Rasim Paşa'nın büyük oğlu

Yegâne Hanım – 27 yaşında – Kezalik eski vükeladan Perver Paşa'nın küçük kızı ve Sedat Bey'in zevcesi

Rıza – 7 yaşında– Sedat Bey'in oğlu

İffet Hanım – 50 yaşında– Ferikandan Müstahak Paşa'nın büyük kızı ve eski vüzeradan Erşad ve Kazım Paşa'ların metrukesi

Haydar Bey – 33 yaşında– Dahiliye mektubî kalemi mümeyyizlerinden

Fatine Hanım – 32 yaşında– İffet Hanım'ın hemşiresi ve Haydar Bey'in zevcesi

Süleyman Ağa – 64 yaşında– Perver Paşa'nın kâhyası

Raciye – 21 yaşında– Süleyman Ağa'nın kızı ve Yegâne Hanım'ın nedimesi

Şakir Bey – 40 yaşında – Haydar Bey'in yalı komşusu ve mahrem-i esrarı

Rupen Efendi – 55 yaşında Perver Paşa ailesinin tabib-i hususîsi

Hurşit – 29 yaşında– Haydar Bey'in uşağı

Nikoli – 28 yaşında– Sedat Bey'in sandalcısı

Cariyeler...

Vaka 1318 senesinde cereyan eder

BİRİNCİ PERDE

Kandilli'de Perver Paşa'nın yalısında bahçeye nazır geniş bir oda. Alafranga mefruşat.

Birinci Meclis

Yegâne Hanım bir kanepeye oturmuş, Raciye karşısında ayakta; emre muntazır. Mevsim İlkbahar. Sabahleyin saat bir.

Yegâne Hanım – Raciyecğim bugün sana hem pek güç hem pek kolay bir iş yaptıracağım.

Raciye – Emredersiniz Efendim.

Yegâne Hanım – Eksik olma benim cici Raciye'm, bilirim sen beni seversin.

Raciye – (Beşâsetle) Tabii değil mi efendim, benim sizden başka kimim var sizi sevmeyip de kimi seveceğim.

Yegâne Hanım – (Gülümseyerek) Seni gidi şeytan seni bana nezaketle kalbinin boşluğundan şikayet ediyorsun öyle mi; merak etme, çoğu gitti azı kaldı. Yarın sen de istediğin yolda sevmeye, seilmeye başlarsın. Zaten geçen gün köşkte annem, ablam, baban, ben uzun uzadıya müzakere ettik. Seni Hikmet Bey'e veriyoruz.

Raciye – (Mahcubane) Eğer emrinizi hakkıyla icraya muvaffak olursam benim için bu şeref-i kafi efendim.

Yegâne Hanım – Haydi sen de zevzek! Şimdi beni dinle; (Cebinden iki mektup çıkararak Raciye'ye uzatır.) al şunların üzerlerini oku bakayım.

Raciye – (Alır, okur.) Fatine ve İffet Hanımefendilere, Haydar Beyefendi'ye.

Yegâne Hanım – (Sesini yavaşlatarak) Aman yavaş! Raciye, hem yakına gelsen aa. (Raciye gelir.) Kız, şimdi sen Bebek'e gidip bu mektupları yerlerine teslim edeceksin. Anladın ya? Biri Fatine ve İffet Hanımlara, diğeri Haydar Bey'e.

Raciye – Bunlardan biri yani Fatine ve İffet Hanımlara mahsus olanı sizin tarafınızdan, diğeri Beyefendi tarafından gönderiliyor değil mi efendim?

Yegâne Hanım – (Pürtelaş) Hayır hayır, Beyefendi falan yok, ikisini de ben gönderiyorum. Anlıyor musun? Ben senden hiçbir şeyimi saklamam fakat bunu şimdiye kadar söylemedim. Haydar Bey beni altı aydan beri çıldırasıya seviyor. Yüzlerce mektup gönderdi. Senin bunların hiçbirinden haberin yoktur. Ben daha bugün kendisine kâğıt gönderiyorum. Bunu da isteyerek göndermiyorum. Lakin ne yapayın, korktum.

Daha doğrusu acıdım; dün gönderdiği son mektupta, eğer yirmi dört saat zarfında kendisine bir cevap name yollamazsam intihar edeceğini yazıyor.

Raciye – (Kızarak) Halimden belli olursa, diye düşünüyorum. Hem de Beyefendi’ye yazık değil mi? Benim size akıl öğretmek haddim değil; ama bu işten vazgeçseniz pek iyi olur.

Yegâne Hanım – Budalalık istemem, felsefeni başka vakte sakla. Sonra ben sana macerayı etrafiyla anlatayım da bak bu yolda hareket etmekte mazur muyum değil miyim?

Raciye – Siz bilirsiniz efendim.

Yegâne Hanım – Sen şimdi sözlerimi iyi dinle ve harfiyen icra et, başka şeye karışma.

Raciye – Emredersiniz efendim.

Yegâne Hanım – Nikoli’yi dolaba çağır, söyle, çabuk sandalı hazırlasın. Sen de çarşafını giy, doğruca Bebek’e, Müstahak Paşa’nın yalısına git. Sana kapıyı yirmi sekiz otuz yaşlarında ufak tefek, sarışın bir uşak açacaktır, ona adını sor, Hurşit cevabını alır almaz Haydar Bey’e ait olan mektubumu ver “ Bunu Hanımefendi sizin Beyefendi’ye gönderdi. ” de, alt tarafına karışma. Badehu içeriye gir, Fatine Hanım’la İffet Hanım’ı gör, kendilerine mektubumu vererek cevabına muntazır bulunduğumu söyle. Tabii sana oturmayı teklif edecekler, sakın reddetme otur, laakal bir saat otur. Çıkarken de yine kapıda Hurşit’in vereceği kâğıdı al, bana getir.

(Raciye, “Peki Efendim.” diyerek çıkar.)

İkinci Meclis

(Yegâne Hanım, sonra Sedat Bey)

Yegâne Hanım – (Şetaretle yerinden kalkar, gezinmeye başlar.) Bu sırada dışarıda bir ayak sesi peyda olur. (Sedat Bey elinde küçük bir kitap girer.)

Sedat Bey – Vay! Cicim, yalnız mısın?

Yegâne Hanım – (Mütebessim) Evet efendim, sizi bekliyordum.

(Karşılıklı birer kanepeye otururlar.)

Sedat Bey – Ben bu sabah koruda Hamit’i, o koca şair-i lahuti - beyanı dinledim. Of! Dertlerim tazelandı. Neler düşündüm bilsen.

Yegâne Hanım – (Kayıtsızca) Neler düşündünüz?

Sedat Bey – (Samimiyetle) Şimdi babalarımız sağ olup da bizi, Rıza’yı böyle göreydiler; kim bilir ne kadar iftihar ederdiler. Kader ikimizi de pek çabuk baba himayesinden mahrum etti.

Yegâne Hanım – (İçini çekerek) Hakkınız var. Lakin ne çare, Allah annelerimize, kardeşlerimize, Rıza'ya uzun ömürler ihsan buyursun.

Sedat Bey – Âmin! Fakat azizem, itiraf edelim ki dünyada hiçbir şey insanı baba gibi müteselli edemiyor. Babasızlık ömre sürer bir felakettir. Bugün benim maddeten hiçbir şeye ihtiyacım yok. Ancak manen etrafımda daima bir boşluk, doldurulması mümkün olmayan bir boşluk var. Bu halimi kimseye anlatamam. Babam vefat edeli yedi sene oldu, henüz elem-i firakı yüreğimde. Daha garibini söyleyeyim. Babamın sağlığında kendimde bir kuvvet-i kalp hissederdim. Şimdi onu bulamıyorum. Pek çok çehreler bana eskisi gibi mütebessim, eskisi gibi munis görünmüyor. Anlıyorum ki babamın vefatı hayatımda büyük bir İnkılap vukua getirdi. Ben hiç evvelki Sedat değilim.

Yegâne Hanım – (Gözleri dolarak) Anlaşıyor azizim, anlaşılıyor! Sizin bu hasbihal-i meyusanenizde gömülü bir hakikat, bir hakikat-i müellime var ki zavallı pederinizin ahir vaktinde sadakat yüzünden havası en vahim bir yerde ecel-i kaza ile vefat etmesidir.

Sedat Bey – (Müteheyyiç) Bahis değiştirelim.

Yegâne Hanım – Ben de sizden bunu rica edecektim.

Sedat Bey – Hamit'i dinlediğimi söylüyordum.

Yegâne Hanım – Evet.

Sedat Bey – Sabahleyin düşümü yaptıktan sonra mutadım veçhile bahçeye çıkarken yanıma Hamit'in şu (elindeki kitabı göstererek) *Hacle* namındaki sahaif-i alamını almıştım. Yarım saat kadar dolaştıktan sonra korunun en kuytu bir tarafında bir söğüt ağacının altına oturdum. İnhişaatı zari-i ruhu andıran ağaç dallarının aralarından bedayi-i seheri temaşaya daldım. Tabiat-ı mahmurdan hande-rîz oluyordu. Ben devr-i tahazzüne girdim. Biraz sonra hafif sesle *Hacle*'yi okumaya başladım. İki dakika geçmedi, sekiz on metre uzakta bir çam ağacının dalları arasında o zamana kadar sakit duran bir bülbül feryada koyuldu. Güya ki okuduğum şairin bestesini vücuda getiriyordu. Bîihtiyari ağladım. Zir-i sayesinde bulunduğum söğüt de beni taklit etti. Aman yarabbi! O ne samimi aheng-i cereyan-ı garam! O ne müessir nağme-i keder! İnsan bu şairin asarını tavsif için söz bulamıyor.

Yegâne Hanım – (Takdirkarane) Pek doğru söylüyorsunuz. Lütfen birkaç sahife okur musunuz?

Sedat Bey – Hay hay!

(Kemal-i suzişle okur.

İnsan bu *Hacle* olmasa neylerdi ey ilah

Evlenmemek değil mi hakikatte bir günah
 Hep ah u vah ile geçiyordu demim benim
 Teskine yetti fikrimi bir nazenîn nigah.
 Gitsin bela-yı firkat ile zahmet ü taab,
 Gelsin safa-yı vuslat ile rahat u refah.
 Siz munis-i latîf-i bihiştî-lika-yı rûh,
 Siz yar-ı ilahî nazar-ı Nevbahar-ı cah,
 Şayan-ı gibta-i seher ol handenizle siz,
 Bahşettiniz bu şeb-rev-i gümraha intibah.
 Gösterdiniz ki bir şeb-i maşrık-meal imiş,
 Afak-ı rûze-i keder ol devre-i siyah.
 Bir yardan aşağı düşerken zuhûr edip,
 Siz tuttunuz beni yed-i şefkatle, vah, vah.
 Necm-i ümîdimi görürüm i'tila kılar,
 Benden yana nigahınız indikçe gah, gah.
 Takbîl-i payınız bana rif'at değil midir?
 Allah için bakın buna caiz mi iştibah?..
 Hep kainat-ı hüsne mukabil gelince o,
 Şair bulur mu kendine bir başka secde gâh?..
 Fikrim tevellüd ettiği yerden mi indiniz,
 Ben görmedim zemînde bu hey'ette bir penah?..
 Tıfl-ı muhabbetin ki yamandır çocukluğu,
 Baziçeniz olursa vücûdu, değil tebah,
 Olsun feda size şeb-i nîlî-yi mahtab
 Ben neyleyim bu mumları siz varken, ah, ah.
 İsterse ta-be-haşr sabah olmasın bu şeb,
 Ey fecr-i reng-reng-i bahar, olma sedd-i rah,
 Gûşum duyar sizinle ederken bu sohbeti,
 Bin nağme-i tuyûr ile bin cuşuş-i miyah,
 Oldukça nûr-bahş-ı dil ü dîde vechiniz,
 Rûya gelir hayalime envar-ı mihr ü mah.,
 Muzlim kalır sedirimize nisbeten zeka.
 Rif'at bulur bu makdemede rütbe-i cibah,
 Yarab bu lutf için ne sevab işledim aceb,

Ettim mi yoksa cümle menahiden intizah,
 Gönlüm benim bu şevk ile olsun mu mübtesim.
 Bir bedr-i enverin yeri layık mı zîr-i çah,
 Ey hüsn-i nev-muhabbet-i nazik-hıram, siz,
 Sizensiz benim yerimde görürlerdi bir giyah,
 Varken cihanda hadim-i lezzat bir nasîb,
 Hiçbir zamanda sûr olamaz emr-i na-be-gah.

Sedat Bey – Azizem sıkılıyorsan okumayayım.

Yegâne Hanım – (Pür tesir) Bu mümkün mü? Rica ederim, biraz daha okuyunuz.
 (Sedat Bey okur.)

Ey gönlümün saadeti bir ibtisamınız,
 Bilsen sizin melek mi ya huri mi namınız?
 Cism-i latîfinizle gelip türbegahıma,
 Nolsun bana hayat veriştin meramınız?
 Şehbal-i nazınız mı bu nûr-ı siyeh-zuhûr,
 Pervaz-ı rahdan daha ulvî hıramınız.
 Görsem feza-yı mahşeri gelmez bu his bana,
 Gaşyetti cism ü canımı birden kıyamınız.
 Ger varsa ahteranı sema-yı muazzamın,
 Andan geri kalır mı sizin ihtişamınız,
 İkmal için nevakısını şam u subhumun,
 Vardır sizin de gün gibi bir bedr-i tamınız,
 Bilmem sabahınız ne hired-sûz olur sizin,
 Nûr-ı cemali andırıyor çünkü şamınız.
 Enfas-ı ömr ile müteşekkil vücûd ile,
 Efkâr-ı aşk ile mütecellî makamınız,
 Zî-rûhu andırır ne görürsem esas-ı beyt.
 Cennet midir sizin acaba zîr-i bamınız?
 Eş'ara benziyor bu gece sözlerim bütün,
 Olmuş gibi hayalime sari nizamınız.
 Anlar desem mi fikrinizi bir çiçek sizin,
 Ey şî'r olan nügüfte-leb-i gonca-famınız.
 Layık değil isem de Huda kısmet eyledi.
 Hoş oldu, hoş bu makbereden intikamınız.

Eyvah o da sizin gibi bir dil-rüba idi.
 Rahmettir ol garîbe sizin ihtiramınız.
 Kalmaz gider meraret-i ömrüm bu vechile,
 Telzîz-i cana şamil olursa kelamınız.
 Gittikçe artıyor, ne aceb, hüsnünüz sizin,
 Gelmez latîfeye bu gidişle devamınız.
 Heyhat, idare eyleyecek sizsiniz beni,
 Derler, benim elimde ne mümkün zimamınız.
 Ben almışım sizi bu rivayet garîbdir,
 Nail değilken almağa bir dem selamınız.
 Hûri olur mu ademe münkad, sevdiğim,
 Memlû geliş nedir bana Kevser'le camınız?..
 Ben isterim bu seb biraz aram nes'eden
 Bir saltanat hayaline düştü gulamınız.
 Mümkün müdür görüp de, aceb sevmemek sizi?
 Gerçek mi şüpheyi bu kadar iltizamınız?..
 Tezyîf için bu halimi demdir şeb-i zifaf.
 Bir böyle fırsatı sevilir iğtinamınız.
 (Kitabı minderin üzerine bırakarak)

Sedat Bey – Cicim, işte Hamit'i sana da dinlettim.

Yegâne Hanım – Teşekkür ederim. Cidden müstefit oldum. Hamid Bey şimdi nerede?

Sedat Bey – (Mükedderane gülümseyerek) Londra'da.

Yegâne Hanım – Hala orada sefaret müsteşarı mı?

Sedat Bey – Evet.

Yegâne Hanım – Zannederim ki artık hidemat-ı neşriyede bulunmuyor.

Sedat Bey – Hayır.

Yegâne Hanım – Acaba niçin?

Sedat Bey – Yazdırmıyorlar.

Yegâne Hanım – Yazdırmayanlar kimler?

Sedat Bey – Padişahın adamları.

Yegâne Hanım – Yazıklar olsun!

Sedat Bey – Hatta bundan birkaç sene evvel kendisine bir daha şiir söylemeyeceğine yemin ettirmişler.

Yegâne Hanım – Hatırıma bir şey geldi. Hani geçen sene Hasan Paşa'nın köşküne hünkârın kayınlarından biri taşınmıştı. Uykumu kaçırıyorlar diyerek bahçedeki bülbülleri uşaklarına tüfekle vurdururdu. Bu ona benzer.

Sedat Bey – (Mahkûmiyetle) Teşbih ne kadar hoş!

Yegâne Hanım – (Saatine bakarak) O! Üç buçuğa gelmiş! Raciye neredeyse gelir.

Sedat Bey – Ay! Raciye bir yere mi gitti?

Yegâne Hanım – Ben gönderdim.

Sedat Bey – Nereye?

Yegâne Hanım – (Ca'li) Canım, size söylemedim mi?

Sedat Bey – Hayır benim haberim yok.

Yegâne Hanım – Ben vallahi söyledim zannediyordum. Bebek'e, Müstahak Paşa'nın yalısına gönderdim. İffet Hanım'la Fatine Hanım'ı yarın için öğle yemeğine davet ettim.

Sedat Bey – Fena değil, eğlenirsiniz.

Yegâne Hanım – Bakalım gelirlerse.

Sedat Bey – Galiba onların tahsilleri falan da yolundadır.

Yegâne Hanım – Şüphesiz, hele Fatine hakikaten bir harika-i zekâdır. İkisini de pek severim.

Sedat Bey – Fatine Hanım Haydar Bey'in haremi değil mi?

Yegâne Hanım – Evet.

Sedat Bey – Haydar Bey de fena çocuk değildir.

Yegâne Hanım – Öyle mi?

(Odanın kapısı tık tık vurulur.)

Sedat Bey – Girin!

(Raciye elinde iki mektup girer.)

Üçüncü Meclis

Raciye ve evvelkiler

Yegâne Hanım – (Heyecanla) Kız, o elindekiler nedir?

Raciye – Mektup efendim.

Yegâne Hanım – Nasıl mektup!

Raciye – Bayağı mektup efendim.

Yegâne Hanım – Canım, kim gönderdi?

Raciye – (Hafifçe yüzünü ekşiterek) Bebek'ten gönderdiler.

Sedat Bey – Getir bakayım.

(Raciye getirir, verir.)

(Sedat Bey mektupların üzerlerini gözden geçirirken)

Yegâne Hanım – (Pür heyecan) Allah aşkına olsun! Bey, söyleyiniz, o kâğıtları kim göndermiş?

Sedat Bey – (Gülerek) Bunda o kadar merak edecek ne var, şimdi anlarsın.

Yegâne Hanım – (Raciye'nin kendisine ettiği bir göz işaretini görerek) Niçin merak edeceğim a bey, söylemiyorsunuz da...

Sedat Bey – Biri sana, biri bana. Önce kendime ait olanı okuyayım.

(Okur.)

Efendimiz,

Hakkınızdaki muhabbetimin sizce sabit olan samimiyetine istinaden şu satırları yazıyorum.

“Şeref-i mülakatınıza nailiyet arzusunu yenemeyecek bir haldeyim. (Ancak gelene gidilir.) Kaidesi hilafına olarak vuku' bulan tasdî'atımdan utanıyorum. Eğer yarın bende hanenizi teşrif buyurursanız cidden büyük bir tenezzül göstermiş olursunuz. Baki arz-ı ihtiram. Sena-kar ebediniz”

Haydar

Sedat Bey – Gördün mü Hanım! Bize de kısmet çıktı.

Yegâne Hanım – (Sükûnetle) Gider misiniz?

Sedat Bey – Eğer bir mani zuhur etmezse giderim. Oğlanın hakkı var; o buraya belki yirmi defa geldi. Ben daha onun evine adımımı atmadım. Dur, seninkini de okuyayım

(Okur.)

“Güzelim, emirnamenizi kemal-i hürmet ve muhabbetle aldık, okuduk. Hemşirem iki gündün beri yine kalbinden rahatsız olduğu için gelemeyecek, itizar ediyor. Fakat ben her halde gelir, sizi akşama kadar eğlendiririm.”

İffet

Yegâne Hanım – Zavallı Fatine, hasta imiş ha! Neşem kaçtı. Ben ikisini beraber istiyordum. Vah vah!

Sedat Bey – Ne çare cicim, bazen öyle olur. (Saatine bakar.) Yavaş yavaş gitmeli.

Yegâne Hanım – Niçin bu kadar erken gidiyorsunuz? Acele bir işiniz mi var? Yemeği yerseniz de öyle gitseniz olmaz mı?

Sedat Bey – Azizem, bugün perşembe saat beşte Mekteb-i Sultani'de dersim var. Dördü on geç vapuruyla gidersem ancak yetişirim.

Yegâne Hanım – Doğru. (Sedat Bey kalkar; ‘Allaha ısmarladık’ diyerek Yegâne Hanım’ın teşyî’yle çıkar.)

Dördüncü Meclis

(Yegâne Hanım, Raciye)

(Raciye, koynundan bir mektup çıkararak Yegâne Hanım’a verir.)

Yegâne Hanım – (Eski yerine oturur.) Kız, sen ne yaptın!

Raciye – Ne yaptım kadını?

Yegâne Hanım – Az kaldı yüreğime indirecektin. Elinde mektuplarla içeriye girdiğini görünce aklım başımdan gitti, telaşıma dikkat etmedin mi?

Raciye – Etmez olur muyum? Fakat siz beyhude telaş ediyordunuz. Ben o kadar sersem miyim ki Haydar Bey’in size gönderdiği mektubu Beyefendi’ye göstereyim.

Yegâne Hanım – Hakkın var lakin ben fena korktum. (Bir iskemle göstererek) Ayakta durma, şuraya otur. (Raciye oturur.) (Yegâne Hanım mektubu içinden okuyup yanına bırakır.) Ee! Şimdi anlat bakalım, ne yaptın?

Raciye – Dediklerinizi yaptım efendim.

Yegâne Hanım – Biliyorum ya; fakat sen bir kere olduğu gibi anlat da dinleyeyim.

Raciye – Efendim, sandal zaten hazırmış bindim, Bebek’e çıktım. Müstahak Paşa’nın yalısını sorarak buldum. Kapıyı tahmininiz veçhile Hurşit açtı. Kendisine, söylediklerinizi söyleyerek mektubunuzu verdim. Fatine Hanım rahatsızmış. İffet Hanım’la görüştüm, tabii mektubunuzu verdim. Yine tahmininiz veçhile biraz yorgunluk almamı teklif ettilerse de ne yalan söyleyeyim içime fena bir sıkıntı geldi; istemeyerek oturdum. İffet Hanım gitti, hemşiresiyle konuştu, bana öteki mektupları verdi. Çok çok selam. Kapıdan çıkarken de Hurşit elime bu mektubu tutuşturdu. İşte bu kadar.

Yegâne Hanım – (Memnun) Aferin sana Raciye, sen az değilmişsin! Vallahi ben seni bu kadar ummazdım!

Raciye – Kadını, öyle söylüyorsunuz; ama hikâyesi pek kolay olan bu işi bitirinceye kadar neler çektiğimi Allah’la ben bilirim. İki üç defa üzerime fenalıklar geldi, gizli gizli ağladım bile.

Yegâne Hanım – (Taaccüple) Ağladın mı, bu niçin?

Raciye – Bu hem sizin için hem Beyefendi için hem kendim için.

Yegâne Hanım – (Müteessir) Ah! Raciye, sen pek doğru söylüyorsun. Ben de pişman oldum. Keşke o mektubu hiç göndermeseydim.

Raciye – Keşke.

Yegâne Hanım – Raciye, emin ol ki ben Haydar Bey gibilerin bin tanesini beyimin bir kılına değişmem. Allah bana onun eksikliğini göstermesin.

Raciye – Evet, kadını, evet. Böyle şeyler daima felaketi, nedameti intaç eder. Benden ders alacak değilsiniz ya, daha iyi düşünebilirsiniz. Affınızı istirham ederek bir şey söyleyeceğim. Hepsini bir tarafa bırakalım, acaba hangi cihetle Haydar Bey’i bizim Beyefendi’ye faik buluyorsunuz? Güzellikçe mi, dirayetçe mi, asaletçe mi? Şüphesiz hiçbiri değil. O halde nasıl oluyor da siz bu derece gevşeklik gösteriyorsunuz!

Yegâne Hanım – Sus sus! Olmamalıydı; ama oldu.

Raciye – Ne kadar teessüf etseniz azdır.

(Yegâne Hanım kâğıdı alarak)

Yegâne Hanım – Dur, sana mektubu okuyayım.

(Okur.)

“Ey mümtaze-i hilkat,

Mektubunuzu, altı aydır gündüzleri asuman–ı hayalimde uçan, geceleri rüyama giren mültefit, ümid- bahşâ mektubunuzu dünyada hiç kimsenin tasvir edemeyeceği bir hiss-i meserretle aldım. Eğer merk-i şadiye uğramazsam atîde belki mesut olurum. İzmihlalimi istemiyorsunuz öyle mi! Peki, ben de bundan sonra yaşamaya çalışacağım. Of! Bugün beni kendi halime bırakınız yahut mazur görünüz! Size teşekküratımı başka zaman ifâ ederim. Şimdi bir yastığa kapanıp kana kana ağlayacağım.

Perestan-ı muhabbetiniz.

Haydar

Yegâne Hanım – Güzeli yazmış, değil mi?

Raciye – Güzeli olabilir. Fakat o güzelliği bendeniz takdir edemem.

(Yegâne Hanım ayağa kalkar ve “Canım sıkılıyor, biraz piyano çalayım.” diyerek çıkar.)

(Raciye arkasından kemal-i hayretle nigeran olur.)

Perde İner

İKİNCİ PERDE

Bir gün sonra. Bebek'te Müstahak Paşa'nın yalısında kısmen alafranga, kısmen alaturka döşenmiş büyücek ve denize nazır bir salon. Gündüz. Saat beş.

Birinci Meclis

(Haydar Bey yalnız gezinir.)

Haydar Bey – Hurşit de gittiği yerden bir türlü gelemez ki... Allah bu herifi gevezelik için yaratmış. Kim bilir şimdi orada ne boş boğazlıklar ediyor. “Huy canın altındadır.” derler. Ne kadar tekdir etsek boş.

(Hurşit girer.)

İkinci Meclis

(Haydar Bey, Hurşit)

Haydar Bey – (Telaşla) Ne yaptın?

Hurşit – Efendim, Şakir Bey, sen git, ben gelirim, dedi.

Haydar Bey – Bu zamana kadar nerede kaldın?

Hurşit – Şakir Bey'in evinde.

Haydar Bey – Orada mutlaka kendin gibi münasebetsizin birini bulmuşundur.

Hurşit – Efendim, sizden iyi olmasın. Bir hemşeri var da...

Haydar Bey – Şakir Bey'in evinde mi?

Hurşit – Evet efendim.

Haydar Bey – Kıranta bir adam.

Hurşit – Saçı sakalı orada ağardı.

Haydar Bey – Neden?

Hurşit – Sıkıttıdan.

Haydar Bey – (Müşmeiz) Ben onu çoktan beri o evde görürüm.

Hurşit – Hakkını alamıyor ki gitsin.

(Bu aralık sokak kapısı çalınır. Hurşit “İşte Şakir Bey geldi.” diyerek çıkar.)

Üçüncü Meclis

(Haydar Bey yalnız)

Haydar Bey – Şakir'in bu halini pek severim. Çağırıldı mı, iki eli kanda olsa gelemem demez. Zaten burada ondan başka görüşülecek kim var. Deli dolu söylense de yine çekilir.

(Şakir Bey eda-i mahsus ile girer.)

Dördüncü Meclis

(Haydar Bey, Şakir Bey)

Haydar Bey – (Şetaretili) Şakirciğim, nerelerdesin? Dünden beri seni deli gibi arıyorum.

Şakir Bey – (Hande-i manidar ile) Akşam evde değildim. Sabahleyin geldim. Hayrola?

(Yan yana bir kanepeye otururlar.)

Haydar Bey – (Müftehirane) Beni tebrik etsen a.

Şakir Bey – Neden?

Haydar Bey – Mektup aldım.

Şakir Bey – Kimden?

Haydar Bey – Yegâne 'den.

Şakir Bey – (Müteaccib) Ne vakit?

Haydar Bey – Dün sabah.

Şakir Bey – Kim getirdi?

Haydar Bey – Kendi adamlarından biri.

Şakir Bey – Mektubu görebilir miyiz?

Haydar Bey – Elbette

(Cebinden çıkararak okur.)

“Beyefendi, bir zamandan beri hakkımda göstermekte olduğunuz temayülün mahiyetini anlayamadım. Mektuplarınızın hepsinde “amor platonik”ten filandan bahsediyorsunuz. Benim bildiğime göre (amor platonik) ruhun ulviyete meyl-i küllisi demek olarak muaşakat-ı adiyeden bütün bütün haricdir. Kanun-i cavidane-i tegabün en çok, birbirine incizabat-ı arz eyleyen sevdazedeler arasında icra-i hükm eder. Bu gibi muhabbetlerin safiyetlerinden ziyade ciddiyetlerine bakılır. Mamafih sizin yeise kapılarak kendinize bir şey yapmanızı hiç arzu etmem. Ati kestirilemez. Yaşadıkça her şeyden ümidvar olabiliriz. “Tekabül-i hissiyata inanmam. Kalp kalbe karşı değildir. Belki tamamıyla mütehallifdir. Bunu bana siz öğrettiniz.” diyorsunuz, yanlısınız var”.

Yegâne

Haydar Bey – Nasıl, tebrikeye layık değil miyim?

Şakir Bey – (Izmar-ı hasede çalışarak) O! Allah için, muvaffakiyetine diyecek yok. Ben sana tevekkeli gönül hırsızını namını vermedim. Hakikaten yamansın. Ne yaptın yaptın, bunu da yola getirdin.

Haydar Bey – Lakin azizim, bu daha tamamıyla yola getirilmiş sayılamaz. Şu kadar var ki ehemmiyetli bir silah-ı zafer elde etmiş oluyorum.

Şakir Bey – Yani bu mektubu.

Haydar Bey – Öyle değil mi ya.

Şakir Bey – Fikrini açık söyle.

Haydar Bey – Zaten kadının bana karşı zaafi meydanda. “Yirmi dört saate kadar bir mektubuna nail olamazsam kendimi öldürürüm” diye yazdım, derhal bu kâğıdı gönderdi. Bu Sefer de yine öyle “ İntihar edeceğim.” filan diyerek mülakat talebinde bulunurum, muvaffak olursam ne ala, olamazsam (Elindeki mektubu göstererek) bununla tehdit ederim.

Şakir Bey – Şu mektubu bir de ben ziyaret edeyim.

Haydar Bey – (Kâğıdı uzatarak) Al azizim.

Şakir Bey – (Alır, tetkike başlar.) Üslubu gibi yazısı da güzel!

Haydar Bey – Kendisi gibi diyemiyorsun.

Şakir Bey – Canım, orası bedahette. İmza da ne kadar şık! Adeta bir çiçek! Aynı zamanda bir kelebek!

Haydar Bey – Bu telakkiye göre pek şairane; hüsn-ü aşkın timsali demek.

Şakir Bey – (Koklayarak) Muattar da.

Haydar Bey – Meşam-ı canım için.

Şakir Bey – (İade ederek) Monşer, senin gönül hırsızlığındaki maharetin müsellemdir.

Haydar Bey – (Cebine koyduktan sonra bir sigara yakarak) Sana bir havadisim daha var.

Şakir Bey – Amma yaptın!

Haydar Be – Bu o kadar haiz-i ehemmiyet değil. Fakat planıma aidiyeti itibariyle her halde zikre şayandır.

Şakir Bey – Çabuk söyle!

Haydar Bey – Dün Sedat’ı bize davet ettim.

Şakir Bey – (Hayretle) Ne yolda?

Haydar Bey – Tezkireyle.

Şakir Bey – Bugün için mi?

Haydar Bey – Evet.

Şakir Bey – Cevab-ı muvafakat aldın mı?

Haydar Bey – Hayır, fakat yüzde yüz gelir.

Şakir Bey – Bundan maksadın?

Haydar Bey – (Müstehziyane) Teyid-i muhadenet.

Şakir Bey – (Şive-i garib ile) Aşk olsun! Bilirim, bunlar daima ifa-i muktezasına itina ettiği kavaid-i zenperistidendir.

Haydar Bey – Ne çare, nice insan arzusunu yerine getirmek için elinden geldiği kadar çalışmalıdır.

Şakir Bey – Ne doğru söz!

Haydar Bey – Altı aydan beri en küçük vesailden bi'l-istifade ziyaretine gidiyorum.

Şakir Bey – Malum. İşittiğime göre onun bazı mekteplerde muallimliği falan da var.

Haydar Bey – Öyle ya. Ezcümle Mekteb-i Sultani' de edebiyat muallimidir.

Şakir Bey – Demek ki aranızda neyumma refakat da mevcut.

Haydar Bey – Bilmiyor muydun?

Şakir Bey – Hayır, Allah aşkına, sen orada ne dersi okutuyorsun?

Haydar Bey – Şakir, alay mı ediyorsun!

Şakir Bey – Bunda alay edecek ne var? Muallim olduğunu biliyorum; ama ne muallimi olduğunu bilmiyorum yahut unutmuşum.

Haydar Bey – İlm-i ahlak muallimi değil miyim?

Şakir Bey – Vay gidi ilm-i ahlak muallimi vay.

Haydar Bey – Zevzekliği bırak.

Şakir Bey – Sana bir şey soracağım.

Haydar Bey – Çabuk sor.

Şakir Bey – Talebeye, sırası düştükçe numune-i imtisal olmak üzere, başından geçen şeylerden bazılarını hikâye eder misin?

Haydar Bey – Çok oluyorsun.

Şakir Bey – Latife bir tarafa doğrusunu istersen, ben bu yolda sevişmelerden hiçbir şey anlamıyorum. Maksat istifa-i haz değil mi? Bir günde olup bitmeli. Bak, ben dün gece Beyoğlu'nda bir evde idim, güzel bir Rum kızıyla sabaha kadar eğlendim. Çalgı, rakı hepsi mükemmeldi.

Haydar Bey – Allah akıllar versin!

Şakir Bey – Hangimize!

Haydar Bey – (Pencereden bakarak) Şakir, vallahi Sedat geliyor.

Şakir Bey – (Bakarak) Gördüm.

Haydar Bey – Gidelim, beyimizi bahçe kapısında istikbal edelim.

Şakir Bey – Münasip. (Çıkarlar.)

Beşinci Meclis

(Sedat Bey ile Haydar Bey yan yana, Şakir Bey arkada girerler.)

(Haydar Bey Sedat Bey'e)

Haydar Bey – Beyefendimiz, zatıâlinize yer göstermek haddim değildir; bende hanenizde bulunuyorsunuz.

Sedat Bey – Estağfurullah! Bendeniz nereye olsa otururum.

Haydar Bey – İstirham ederim Efendim, lutf-ı intihabı diriğ buyurmayınız.

Sedat Bey – Öyle ise işte şuraya oturuyorum.

(Üçü de ortadaki masanın etrafında bulunan koltuklara otururlar.)

Haydar Bey – (Riyakârane) Evvela iki sözle hissiyat-ı müteşekkiranemi arz edeyim: bugün şeref-i kudumünüzle bendenizi dünyanın en mesut adamları kadar vaye-dar-ı mesar ettiniz.

Sedat Bey – İltifat buyuruyorsunuz.

Haydar Bey – Hayır efendim, hakikati söylüyorum. Hatta deminden beri Şakir Bey mahlasınızla da fezailinizden bahsediyorduk.

Sedat Bey – Hüsn-i teveccühünüz.

Haydar Bey – Efendimiz, kahve, sigara içmezseniz bari bir limonataya yahut bir şerbete ikbal buyurun.

Sedat Bey – Teşekkür ederim azizim, hiçbir şey istemem, yaradılışım iktizasınca me’kûlat ve meşrubata pek o kadar düşkün değilim. Yaşamak için yiyip içerim.

Şakir Bey – (Dirayetfuruşane) Yiyip içmek için yaşamazsınız.

(Sedat Bey – Haydar Bey’e)

Sedat Bey – Sevdiğim, doyamadığım bir şey varsa o da müzakere, mütalaadır. Hele tekellüfat-ı adet-pervaraneden pek sıkılırim nazarımda adab-ı muaşeret namına alafranga, alaturka ne kadar kavaid mevcut ise kaffesi beyhudedir. Yani bir insan tabiinin ihtiyacat-ı hayatiyesine gayrı muvafık olarak vaz’ edilmiştir. Maatteessüf hepimiz esir-i adetiz.

Şakir Bey – Efendim, fikrinizi tasdiken size Hayali’nin hakiki bir sözünü ihtar edeyim: Hayli meşguldür kişi terk eylemek mutadını.

Sedat Bey – (Vakur) Münasebet hal ve kal ile “ Beyan-ı istikade şart-ı ülfet-i terk külfettir.” mısraı da hatıra gelebilir.

Şakir Bey – Ne güzel söz! Kimindir efendim?

Sedat Bey – Şeyhülislam Arif’in olsa gerek.

(Haydar Bey, Sedat Bey’e)

Haydar Bey – Bu söz Fransızların “Ant rami padu seremoni” kayl-i meşhuruna ne o derece müşabihdir ki insan adeta ikisini bir adam söylemiş zanneder. Yalnız lisanlar başka.

Sedat Bey – Yakındır.

(Şakir Bey keza Sedat Bey'e)

Şakir Bey – Acaba kail-i evveli biz miyiz yani Şeyhülislam Arif Hikmet Bey midir yoksa Fransızlar mı?

Sedat Bey – Azizim bu makule sözlerin en evvel kim veya hangi millet tarafından söylenmiş olduğu bilinemez. İnsanlar histe müşterektirler bilcümle akvamın hakikat olmak üzere kabul ettikleri ve binaenaleyh benimsedikleri birçok hikemiyat vardır ki asılları bulunabilmek için bütün ana lisanlarının hususuyla (Sanskrit) lisanının mükemmelen tetkiki lazım gelir. Bu da kolay bir şey değildir.

Şakir Bey – Bendeniz haddim olmayarak, böyle hakimane şairleri pek severim.

Sedat Bey – Şairleri demeyiniz, sözleri deyiniz. Çünkü böyle sözler hiçbir vakit şiirden madud olamaz. Bir söz şiiriyeti haiz olmak için mutlaka kalpten, ruhtan kopmalıdır. Dimağdan çıkan şeyler felsefedir, şiir değildir. Vakıa eski şairlerimizin hemen kaffesi şiir namına (Çarşambadan sonra perşembe gelir.) kabilinden hakayık-ı malumayı Temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp koymayı pek severlermiş. Lakin şimdi o yolda yazı yazmak kimsenin hatırandan bile geçmez. Şiir-i hakikin ne olduğu tamamıyla anlaşılmıştır. Küçük bir numune arz edeyim. Mesela “Al takva gazab el halim.” sözü herkesçe malum ve lisanımızda “Yavaş atın tekmesi yavuz olur.” tarzında. Ayrıca bir darb-ı mesel de mevcut iken Ziya Paşa'nın:

“Allaha sığın şahs-ı halimin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir.”

Sedat Bey – Yolunda hikmet fûruşluğa kalkışması hoş görülebilir mi?

(Haydar Bey–Şakir Bey'e)

Haydar Bey – Beyefendi'nin Halavet-i sohbetleri insana her şeyi unutturuyor.

Şakir Bey – Şüphesiz yok. (Sedat Bey'e) Canım Beyefendi, sizden bir şey soracağım Niçin bizde edebiyatımızın kaffe-i kavaidini cami bir kitap yoktur?

Sedat Bey – (Meyusane gülmeyerek) Orasını hükümetimizden sormalı.

(Haydar Bey–Sedat Bey'e)

Haydar Bey – Aman beyefendimiz, bir şey işittim.

Sedat Bey – Nedir efendim?

Haydar Bey – Hudud haricinde bulunan mücnimin-i siyasiyemiz hakkında bir afv -i umumi varmış.

Sedat Bey – Olabilir; fakat bundan ne çıkar?

Haydar Bey – Güya bu suretle neşriyat-ı muzıranın önü alınacakmış.

Sedat Bey – (Handekünan) Sûi idare devam ettiği halde mi!

(Şakir Bey ortaya)

Şakir Bey – Haydi bizim firarilerin ağızları kapatılsın, ya ecnebi gazeteleri?

Haydar Bey – Canım, onlara da para verilmiyor mu?

Sedat Bey – Evet azizim, evet. Onlara da para veriliyor. Hem de az buz para değil.

Haydar Bey – İştittiğimize göre hafıye tahsisatına muadil bir para da bu uğurda sarf ediliyormuş.

Sedat Bey – İnanırım, hükümetin hâlihazırda medar-ı iştigali, er geç başına çökecek olan köhne bina-i istibdada payendeler vurmaktır.

Haydar Bey – Doğru olduğu kadar güzel bir söz.

Şakir Bey – Hakikaten.

Sedat Bey – (Saatine bakarak) Efendim, bendenize müsaade.

Haydar Bey – Aman Beyefendi'miz, merhamet buyurunuz, bizi şeref-i sohbetinizden bu kadar çabuk mahrum etmeyiniz. Daha şimdi teşrif buyuruldu.

Sedat Bey – Azizim, kazası mümkün. İnşallah yine gelirim. Malum ya, daha kıştan yeni kurtulduk. Gönülde asar-ı baharı temaşa hevesi var. Beykoz'a kadar sandalla şöyle bir gidip geleyim diyorum.

Haydar Bey – İrade sizin efendim.

(Sedat Bey ayağa kalkar, "Allaha ısmarladık!" diyerek yürür. Haydar Bey ile Şakir Bey de teşyi' için kendisini takip ederler.)

(Haydar Bey, Şakir Bey gülüşerek avdet ederler.)

Altıncı Meclis

Haydar Bey – Şakir'ciğim, nasıl bugünkü komedyayı beğendin mi?

Şakir Bey – Sana sormalı. Fakat ben başka bir şey düşündüm.

Haydar Bey – Nedir?

Şakir Bey – Şimdi şunun aleyhinde mükemmel bir jurnal yazıp yukarıya vermeli, belki birer külah da biz kaparız.

Haydar Bey – Yapamayız.

Şakir Bey – Niçin?

Haydar Bey – Nisab-ı şehadet mevcut değil.

Şakir Bey – Ne gibi?

Haydar Bey – Mesela sen ihbar edeceksin, beni şahit göstereceksin. Hâlbuki şahit ve ahdin hükmü yoktur.

Şakir Bey – Sahi.

Haydar Bey – Haydi gidelim, bu akşam seninle Tokatlıyan’da bir yemek yiyelim.

Şakir Bey – Yahu nasıl olur, ben dün akşam da evde yoktum.

Haydar Bey – Adam sen de, saat beşte araba ile döneriz.

Şakir Bey – Peki.

Haydar Bey – Öyle ise sen eve git, tuvaletini yap. Ben de Refika’ya bir yalan atayım, yarım saat sonra iskelede buluşalım.

Şakir Bey – Haydi! (Çıkarlar.)

Perde İner

ÜÇÜNCÜ PERDE

Dört gün sonra. Perver Paşa'nın yalısında, aynı oda. Gündüz. Saat beş.

Birinci Meclis

(Yegâne Hanım yalnız)

(Bir kanepeye uzanmış, rehavetle kah gözlerini kapar, kah dalgın dalgın bahçeye bakar.)

Yegâne Hanım – Bugün havada bir sıkıntı var, insanın canı sade yatmak istiyor. Ne tuhaf! Hiçbir sene nisanda böyle sıcaklar olmadıydı. Hakikaten yaprak kımıldanmıyor.

(Dışarıdan ayak sesleri gelir.)

(Raciye girer.)

İkinci Meclis

Raciye – Efendim, İffet Hanımefendi teşrif ettiler.

(Yegâne Hanım kalkar; “Buyursunlar.” diyerek kapıya doğru yürür. İffet Hanım da girer.)

Üçüncü Meclis

(Yegâne Hanım, İffet Hanım, Raciye)

İffet Hanım – (Beşâset-i caliyeye ile) Güzelim, böyle apansız geliverişime şaştınız değil mi?

Yegâne Hanım – Hiç şaşmadım; fakat ziyadesiyle memnun oldum. Deminden beri kendi kendime düşünüp duruyordum. Vallahi isabet buyurdunuz.

İffet Hanım – Eksik olmayınız cicim.

Yegâne Hanım – Efendim, çarşafınızı çıkarmaz mısınız?

İffet Hanım – Hayır güzelim, çok duracak değilim.

Yegâne Hanım – Niçin a hemşire?

İffet Hanım – Aslanım, biraz sabırlı olun. Sebebini söylerim.

Yegâne Hanım – Buyurun.

İffet Hanım – Şuraya ilişeyim.

(Karşılıklı birer kanepeye otururlar.)

Yegâne Hanım – Sizi ilk defa olarak böyle telaşlı görüyorum.

İffet Hanım – Hikmetsiz değil.

Yegâne Hanım – (Raciye'ye) Otur Raciye.

(Raciye oturur.)

İffet Hanım – (Yegâne Hanım’a) Sizden bir şey rica edeceğim.

Yegâne Hanım – Emredersiniz efendim.

İffet Hanım – Var olunuz. Ben de size sözümün geçeceğini bildiğim için geldim. Ah hemşire, başımda pek büyük bir dert var.

Yegâne Hanım – (Hayretle) Ne gibi efendim?

İffet Hanım – İnsafsız bir sarrafa iki yüz lira kadar borcum vardı. Senedin vadesi hulul etti. Hâlbuki ben daha parayı tedarik edemedim. Bakırköy’deki arsanın satılmasını bekliyorum. Herif meram anlamıyor. Dün yalya geldi, eğer iki güne kadar parasını tamamen tediye etmezsem rehinlerimi satacağını söyledi. Yok pahasına kendi kapatacak. Kuzum kardeşim, bana bir ay için iki yüz lira ödünç veriniz. Bu adamın elinden yakamı kurtarayım. Yakında arsa satılır, iade ederim.

Yegâne Hanım – (Lerzedar-ı hicab) Vallahi Hemşire, emriniz başımla beraber. Fakat hazırda param yok. Bilirsiniz ki annem bana mukannen bir maaş verir. Ben de evin içine sarf ederim. Allah eksik etmesin başımızda bu kadar külfet var. Ayın nihayetini dara dar buluyoruz.

İffet Hanım – (Taabbüsle) Amma yaptınız! Sizde para yok olur mu? Demek ki bana iki yüz lirayı emniyet etmiyorsunuz.

Yegâne Hanım – Hemşire, emniyet etmemek değil, vallahi yok. Eğer olsa şimdi verirdim.

İffet Hanım – Anlamıyorum zannetmeyiniz. Buna adeta baştan savmak derler. Fakat size düşen beni başınızdan savmaya çalışmak değil; belki muktedir olduğunuz derecede tatyib etmektir.

Yegâne Hanım – (Hiddetle) Teessüf ederim. Kardeş, sözlerimin ciddiyetine inanmıyorsunuz. Size yalan söylemeye mecburiyetim var mı?

İffet Hanım – Orasını bilemem. Fakat tekrar ederim size düşen, beni böyle dar zamanda meyus etmemektir.

Raciye – (Pür heyecan) İffet Hanımefendi, affedersiniz; ama siz sarrafınız kadar da meram anlamıyorsunuz! Hanımefendi parası olmadığını söylüyor, yeminler ediyor. Siz muttasıl vardır, vermiyorsunuz, mutlaka var diyorsunuz. Bu nasıl şey!

İffet Hanım – Sen sus!

Raciye – Öyle emredersiniz!

İffet Hanım – (Yegâne Hanım’a) Cicim, Allah aşkına! Beni bu sıkıntıdan kurtarınız. İnsan insana lazım olur. Ne biliyorsunuz, belki bir gün ben de sizi bir sıkıntıdan kurtarırım.

Yegâne Hanım – Hala bunu söylüyorsunuz!

İffet Hanım – Size istediğiniz pulda senet vereyim.

Yegâne Hanım – Kabul değil.

İffet Hanım – Muteber kefil göstereyim.

Yegâne Hanım – Yapamam.

İffet Hanım – O halde hayatınız kadar ehemmiyetli bir emanetinizi teslim edeyim.

Yegâne Hanım – Ne demek istiyorsunuz?

(İffet Hanım; “Şimdi anlarsınız.” diyerek cebinden bir kâğıt çıkarır, okumaya başlar.)

İffet Hanım – Beyefendi, bir zamandan beri hakkımda göstermekte olduğunuz temayülün mahiyetini anlayamadım. Mektuplarınızın hepsinde (amor platonikten) falandan bahsediyorsunuz.

Yegâne Hanım – (Haykırarak) Kâfi kâfi!

İffet Hanım – (Sürur-ı muzafferane) Peki. Fakat telaş etmeyin de konuşalım.

Yegâne Hanım – (Başını elleri içine alarak hıçkıra hıçkıra ağlar) Raciyeciyim, Raciyeciyim! Bize olanları gördün mü? Artık her şey bitti, artık benim için ümid-i hayat kalmadı. Allah’ım, ben ne tecellisiz bir kadıncıyım! Bina-i saadetimi kendi elimle yıktım!

Raciye – (İsale-i dümu-ı teessürle) Ağlamayınız kadını.

İffet Hanım – Hemşire, bunda o kadar ağlayacak bir şey yok. Merak etmeyiniz, sırrınızı yalnız ben biliyorum.

(Yegâne Hanım, İffet Hanım’ın kucığına kapanarak)

Yegâne Hanım – Hemşireciğim, bana acıyınız! Artık yaşayamayacağım, namusum bitti.

İffet Hanım – Allah etmesin. Niçin öyle lakırdılar söylüyorsunuz? Böyle şeyler olağandır. Tazelik. Hem yine hulûsunuz varmış ki mektubunuz yabancı bir adamın eline geçmedi. Biz canciğeriz. Sizin sırrınız benim, benim sırrım sizin. (Raciye’ye) Kızım bir bardak su getir de Hanım’a içirelim, yüreği serinlesin.

(Raciye getirir, Yegâne Hanım kalkar, bir iki yudum içtikten sonra eski yerine oturur.)

Yegâne Hanım – (İffet Hanım’a) Kardeş, evladınızın başı için doğrusunu söyleyiniz. Size o mektubu kim verdi? Haydar Bey mi?

İffet Hanım – Hayır.

Yegâne Hanım – Hemşireniz mi verdi?

İffet Hanım – Onun hiçbir şeyden haberi yoktur.

Yegâne Hanım – Ciddi mi söylüyorsunuz?

İffet Hanım – Namusum hakkı için.

Yegâne Hanım – Öyle ise nasıl ele geçirdiniz?

İffet Hanım – Bi'ttesadüf

Yegâne Hanım – Kuzum, anlatınız.

İffet Hanım – Kuzum, biliyorsunuz ya, hemşire bir haftadır rahatsız. Haydar Bey geçen cuma ahabından biriyle Beyoğlu'na gider, fena halde içer, gece yarısı zil zurna sarhoş yalıya gelir. Herkes uykuda bulunduğu için kendi kendine soyunup ayakyoluna gider. Orada bütün bütün fenalaşarak yığılır, kalır. Benim bir şeyden haberim yok. Mumu yaktım, helaya gittim. Bir de ne bakayım, aralığa boylu boyunca uzanmış, mışıl mışıl uyuyor. Ne yalan söyleyeyim, gülmekten kendimi alamadım. Şimdi ne yapmalı? Gidip hemşireyi uyandırsam hiddetlenecek, bütün bütün kalbi sıkışacak. Hemen hizmetçilerden birini uyandırdım, ikimiz o kocaman bebeği kollarından tutarak kaldırdık, yerine götürdük. Badehu abdesthaneye girdim, ışığın dibinde birkaç kâğıt gördüm, tabii bir merak ile muayene ettim. İşte sizin mektubunuz da onların arasında bulunuyordu.

Yegâne Hanım – Sonra ne yaptınız?

İffet Hanım – Kâğıdınızı emin bir yere sakladım.

Yegâne Hanım – Niçin hemşirenize göstermediniz?

İffet Hanım – Güzelim, ben o kadar insaniyetsiz miyim? Sizin evinizin, barkınızın yıkılmasını arzu eder miyim? Asaletim namına olarak sizi temin ederim ki bu meseleyi benden başka bilen yoktur.

Yegâne Hanım – Mektup yanınızda değil mi?

İffet Hanım – Hayır, sureti yanımda.

Yegâne Hanım – Bana iade edecek misiniz?

İffet Hanım – Elbette.

Yegâne Hanım – Ne vakit?

İffet Hanım – (Gülerek) İsteddiğiniz dakikada.

Raciye – İffet Hanımefendi, mademki vereceksiniz bir saat evvel veriniz de Hanımefendi de üzüntüden kurtulsun.

İffet Hanım – Sen karışma!

Yegâne Hanım – (Mahzun) Hemşireciğim, bir evladımın ölüsünü göreyim, para yok. Kimseden de isteyemem.

İffet Hanım – (Galebene) Canım, yine bunu mu söylüyorsunuz!

Yegâne Hanım – Hayır, onu demek istemiyorum. Başka bir şey yapalım. Kúpelerimi size vereyim, rehine koyun, lüzumu olan parayı alın. Olmaz mı?

İffet Hanım – Ben sizin kúpelerinizi nasıl rehine koyabilirim. Onu siz kendiniz yaparsınız.

Yegâne Hanım – Öyle ise şimdi Raciye’yi sarraf Toma’ya göndereyim.

İffet Hanım – Toma sizi tanır ya?

Yegâne Hanım – Tanımaz olur mu, bizim kendi sarrafımız.

İffet Hanım – Güzel. Fakat Raciye Hanım’ı da bilmesi iktiza eder.

Yegâne Hanım – Raciye’yi de bilir efendim.

İffet Hanım – Siz ihtiyaten bir kâğıt yazıp Raciye Hanım’ın eline verseniz daha münasip olur; çünkü bu sarraflar her şeyden şüphe ederler. İşiniz geri kalmasın, diye söylüyorum.

Yegâne Hanım – Peki, yazayım. Fakat benim vallahi böyle şeylere hiç aklım ermez. Bari siz söyleyin de ben yazayım.

İffet Hanım – O bir şey değil güzelim.

Yegâne Hanım – (Raciye’ye) Şuradan hokka kalemle bir kağıt getir.

(Raciye getirir.)

Yegâne Hanım – Kardeş, söyleyin.

İffet Hanım – (Unutmuş gibi) Sarrafın ismi Toma mıydı?

Yegâne Hanım – (İçini çekerek) Evet.

(İffet Hanım söyler.)

İffet Hanım – Toma Efendi, bir şey mubayaa ediyorum, param eksik geldi. Size rehin makamında bir çift küpe gönderdim. İki yüz Osmanlı altınından ibaret bir para vereceksiniz. Meblağ-ı mezburu şimdi Raciye’ye teslim ediniz. Faiz meselesini sonra konuşuruz.

Yegâne Hanım – Bu kadar mı efendim?

İffet Hanım – Kâfi değil mi?

Yegâne Hanım – Hay hay.

İffet Hanım – Şimdi altına bugünkü tarihi atın, kendi mührünüzle mühürleyin.

Yegâne Hanım – İmza etsem olmaz mı, kardeş?

İffet Hanım – (Tereddütle) Bilmem ki bu Toma imzanızı tanır mı?

Yegâne Hanım – Aaa kardeş, tanımaz mı, her zaman kendisine mektup yazarım.

İffet Hanım – Demincek böyle şeyler hiç aklım ermez diyordunuz da....

Yegâne Hanım – (Sıkılarak) Muameleye aklım ermez, yazmak başka. Bir şey lazım olduğu vakit annem söyler, ben yazarım. Hem ben bunu vallahi bir maksatla söylemedim. İsterseniz mührümü de basayım.

İffet Hanım – Hem imza ediniz, hem de mühürleyiniz. Sağlam olsun, sizin için söylüyorum.

Yegâne Hanım – Peki. (Raciye'ye) Git, içerdeki odadan mührümü getir.
(Raciye çıkar.)

Dördüncü Meclis

(Yegâne Hanım –İffet Hanım)

İffet Hanım – (Memnun)... Kardeş, deminki telaşınıza pek şaşım. Ne korkuyorsunuz. Hiç asilzadeden insana zarar gelir mi?

(Raciye mührü getirir.)

Beşinci Meclis

(Raciye ve evvelkiler)

Yegâne Hanım – (Kağıdı ba'de'l-imza Raciye'ye uzatarak) Kuzum, sen mühürle benim pek ziyade başım ağrıyor.

(Raciye mühürler.)

İffet hanım – (Raciye'ye) Kızım, ver bakayım.

(Raciye “Bakınız efendim.” diyerek verir)

(İffet Hanım kemal-i dikkatle muayene eder.)

Yegâne Hanım – Bir eksiği var mı efendim?

İffet Hanım – Hiçbir eksiği yok. (Raciye'ye) Al kızım.

(Raciye alır.)

Yegâne Hanım – (İffet Hanım'a) Hanımefendi, biz Raciye gelinceye kadar oturalım, olmaz mı?

İffet Hanım – Güzelim, ben şimdi gideceğim. Siz akşamüstü Raciye Hanım'ı yalıya gönderir, mektubunuzu aldırırınız.

Yegâne Hanım – (Raciye'ye) Öyle ise sen çabuk hazırlan, vapura bin, sarrafa git, alacağın parayı al, doğru Hanımefendi'ye götür, verecekleri mektubu al, gel.

Raciye – (Gam-gîn) Küpeler çekmede mi efendim?

Yegâne Hanım – Evet. Anahtar da her zamanki yerinde.

Raciye – Peki kadımım, şimdi giderim.

İffet Hanım – (Kalkarak) Güzelim, Allah aşkına! Rahatsız olmayın.

(Yegâne Hanım kıyam ile)

Yegâne Hanım – Estağfurullah efendim.

İffet Hanım – İnşallah siz de buyurun. Eğleniriz.

Yegâne Hanım – İnşallah.

(İffet Hanım Yegâne Hanım'ın teşyii ile çıkar. Raciye de İffet Hanım'ı takip eder.)

Altıncı Meclis

(Yegâne Hanım yalnız)

(Bîtabane avdet ederek bir kanepé üzerine yüzükoyun yatar, hazin hazin ağlamaya başlar.)

(Perde iner)

DÖRDÜNCÜ PERDE

Altı ay sonra Perver Paşa'nın yalısında yine o oda. Gündüz. Saat dört.

Birinci Meclis

(Yegâne Hanım bir kanepeye oturmuş. Sedat Bey ayakta, pencereden bakar.)

Yegâne Hanım – Bey!

Sedat Bey – Cicim!

Yegâne Hanım – (Yanındaki koltuğu göstererek) Şuraya otursanıza.

(Sedat Bey “Oturayım cicim.” diyerek oturur.)

Yegâne Hanım – Nereye bakıyordunuz?

Sedat Bey – Tabiatın şekl-i hazin-i matemisine.

Yegâne Hanım – Evet. Deminden beri ben de onu düşünüyorum. Hani o nağmeleriyle bizi sermest-i garam eden kuşlar? Hani o güzel çiçekler? Hani o çiçeklerin üzerlerine titreyen sevimli kelebekler? Hepsi gitti, değil mi? Kainat bir kanun-ı hiçinümun-ı inkılaba tabî. Baharlar, hazanlar, tulû'lar, gurublar, hasılı her şey bunu gösteriyor. İnsan şu hale bakıp da ömrünün zevalini hoş görmeli.

Sedat Bey – (Me'yusane) Azizem, niçin daima böyle kasvetli şeyler düşünüyorsun?

Yegâne Hanım – (Eliyle işaret ederek) Pencerenin önündeki şu fidan bu sene bir tek gül açtıydı.

Sedat Bey – (Zapt-ı girye) Öyle mi?

Yegâne Hanım – Bugün Rıza'yı görseydim.

Sedat Bey – İstersen şimdi mektepten aldırayım?

Yegâne Hanım – Siz bilirsiniz.

Sedat Bey – Peki cicim, bir saat sonra buradadır. Sen üzülme.

Yegâne Hanım – Bu sabah sizin bir şiirinizi buldum.

Sedat Bey – Nerede?

Yegâne Hanım – Evrak-ı perişanınız arasında.

Sedat Bey – Acaba hangisi?

Yegâne Hanım – Son Macera.

Sedat Bey – Ha, şu!

Yegâne Hanım – (Yanında duran bir kâğıdı göstererek) İşte bu. Kuzum, bir kere de okuyun.

(Sedat Bey alır.)

Yegâne Hanım – Ah! Ben sizin ahenk-i inşadınızı pek severim.

(Sedat Bey okur.)

Bir kız ne için olmalıdır ma'il-i gaflet
 Mahrum-ı vefa, düşman-ı bî hiss-i hakikat
 Bir kız ne için etmelidir nefsinin ihmal
 Safiyetini, hüsnünü, atisini ihlal
 Gelmek ne demek rûy-i safadara siyahı
 Ben anlayamam böyle hafayayı ilahi
 Bir kız ki samimiyet-i ruhumla olur şad
 Mahzun görür gönlümü eyler bana imdad
 Vadi-i felakette çıkar karşıma nagah
 Her halime, her hal garîbaneme ağah
 Ayrılmaz otuz gün ser-i balîn-i gamımdan
 Bir başkasının hasta-i hicranı iken ben
 Te'min eder o, çektiğim alam yavaşlar
 Lu'betgeh-i ömrümde yine facia başlar
 Yok, şüphe ki bir hacle-i sevda-yı musaffa
 Pür şiir ü hayal, istediğimden bile ala
 Bir yıl ne kadar tez gûzar eyledi ya rab
 Kaldım yine تنها, yine meyyus u muazeb
 Biz rah-ı sadakatte sebat eyleyecektik
 Mesud olarak terk-i hayat eyleyecektik

Yegâne Hanım – (Giryân) Ah! Ben sizi pek severdim.

Sedat Bey – (Mütekeddir) Şimdi sevmiyor musunuz?

Yegâne Hanım – Seviyorum, fakat...

Sedat Bey – Ben yine o Sedat değil miyim?

Yegâne Hanım – Evet.

Sedat Bey – Sen de yine o Yegâne değil misin?

Yegâne Hanım – Bilmem.

Sedat Bey – Niçin bilmem diyorsun?

Yegâne Hanım – Siz meyyus olmayın.

Sedat Bey – (Mağlub-ı teessür) Bu sözleri beni ağlatmak için mi söylüyorsun? İstersen ben ağlarım. Hem ölüncüye kadar, hatta öldükten sonra da ağlarım.

Yegâne Hanım – Beni görünceye kadar ağlar mısınız?

(Sedat Bey ağlar.)

Yegâne Hanım – Ağlamayınız, ağlamayınız! Benim bir şeyim yok.

Sedat Bey – (Kendini toplayarak) Bir şeyin olmadığını bilmiyor muyum? Ben de biliyorum, herkes de biliyor. Fakat sen birkaç aydan beri vakit vakit beni böyle müteessir etmekten zevk alıyorsun. Doktor dün ne diyordu? Eğer ilaçlarına dikkat eder ve asabını bozmasa bir aya kadar tamamıyla iyileşir, demiyor muydu? Haydi, bakalım bir ayak evvel iyi ol da gezelim, eğlenelim.

Yegâne Hanım – (Tebessümle) Hastalığının sonbahar içinde nihayet olması şairane olacak, değil mi?

Sedat Bey – Cicim, Allah aşkına! Rıza'nın başı için! Böyle sözler söyleme.

Yegâne Hanım – Peki, artık hiçbir şey söylemem.

Sedat Bey – (Saatine bakarak) Dört buçuğa geliyor. Ben şimdi uşağı mektebe göndereyim, çocuğu getirsin. Biraz da kapıya gideyim, kaç gündür gitmedim.

Yegâne Hanım – Erken gelir misiniz?

Sedat Bey – Üç saate kadar gelirim.

Yegâne Hanım – Of! Pek geç.

Sedat Bey – A cicim, daha evvel nasıl geleyim? Sade buradan vapurla gidip gelmek bir saat sürüyor.

Yegâne Hanım – Bugün Rupen Efendi gelecek mi?

Sedat Bey – Gelecek cicim, nerede ise gelir. İstersen Raciye'yi göndereyim, yanında otursun. Eğlenirsin. Fakat böyle kanepenin üzerinde rahatsız oluyorsun. Biraz karyolana uzansan daha iyi olmaz mı?

Yegâne Hanım – Burayı seviyorum.

Sedat Bey – Sen bilirsin. Şimdilik Allaha ısmarladık. Ben erken gelirim.

Yegâne Hanım – Bey!

Sedat Bey – Efendim!

Yegâne Hanım – Sizden bir şey istirham edeceğim.

Sedat Bey – İstirham etme, emret.

Yegâne Hanım – Müsaade edin de gözlerinizden o bütün amal-i ateşin-i şebabımın ihtifagahı olan gözlerinizden bir kere öpeyim.

Sedat Bey – (Eğilerek) Öp güzelim, öp, istediğin kadar öp. Anasından, babasından sonra, senden başkası tarafından öpülmemiş ve öpülmeyecek olan Sedat'ımı kemal-i emniyetle öp.

(Yegâne Hanım ağlayarak öper.)

Sedat Bey – Şimdi sıra bana geldi.

Yegâne Hanım – Hayır, siz beni öpmeyin.

Sedat Bey – Niçin?

Yegâne Hanım – Hiçbir şey için değil, fakat öpmeyin.

Sedat Bey – Peki cicim. (Kalkarak) Müsaade ediyor musun? Artık gideyim mi?

Yegâne Hanım – Gidiniz.

(Sedat Bey oflayarak çıkar.)

İkinci Meclis

(Yegâne Hanım yalnız)

Yegâne Hanım – Zavallı Sedat! Beni de kendi gibi masum, pak zannediyor. Bilmiyor ki Yegâne altı aydan beri alude-damen bir kadındır. Mukabelen o da benim gözlerimden öpecek. Hiç ben onun saf, nezih dudaklarını gözlerime, başkasına bakarak melül olan gözlerime sürdürür müyüm? O benim yalnız derd-i biderman-ı zahirimi biliyor. Ruhumu eriten harika-i nedametini farkında değil.

(Raciye mahzunane girer.)

Üçüncü Meclis

(Yegâne Hanım – Raciye)

Yegâne Hanım – Raciye’ciğim, otur.

(Raciye Yegâne Hanım’ın ayak ucundaki iskemleye oturur.)

Yegâne Hanım – Bugün çehremi nasıl görüyorsun?

Raciye – İyi görüyorum efendim.

Yegâne Hanım – (Gülümseyerek) Zavallı kız, senin de gözlerin kızarmış.

Raciye – Nezlem var da efendim.

Yegâne Hanım – Aşağıdakiler ne yapıyorlar?

Raciye – Ne yapsınlar efendim, gece gündüz sağlığınıza dua ediyorlar. “İnşallah yakın zamanda kadınıımız iyi olur da bizim de yüzümüz güler; o böyle yittikçe hiçbir şey içimize sinmiyor.” diyorlar. Demincek Şayan, sokaktan geçen bir falcı karıyı içeriye çağırılmış, sizin için baktırmış. Kadın yakında görmemişe döneceğinizi söylemiş. Ama Hanımefendi, kızın sevinmesini göreydiniz. Aşağıları avuttu “Kadınıımız iyileşecek, kadınıımız iyileşecek!” diye herkesin boynuna sarılıyor, yüzünü gözünü öpüyordu.

Pirayiş, kendi parasıyla dışardan ekmek¹ aldırır köpeklere doğradı. İkbâl, yanımızdaki zatı şerife kurban adadı. Hangi birini söyleyeyim. Hepimiz bir türlü.

Yegâne Hanım – (Baki) Size acıyorum.

Raciye – (Meyyalbane) Ah! Kadını, ah! Size ne yaptıysa o imansız karı yaptı. Biliyorum, o gün çok korktunuz. Fakat sizin inşallah bir şeyciğiniz kalmaz. O ettiğinden utansın.

Yegâne Hanım – Hayır Raciye, hayır! Beni bu hale koyan korku değil, vicdan azabıdır

Raciye – A kadını...

Yegâne Hanım – Beni dinle. Sen henüz hiçbir şey bilmezsin. Kadınlık, alelhusus güzellikle beraber kadınlık belaların en büyüğüdür. Ona giriftar olan aciz vücutlar asla rahat yüzü görmezler. Arılar çiçeklere nasıl musallatsa erkekler de kadınlara öyle musallattır. Bir kadın kendisine arz edilen yabancı muhabbetlere karşı teşekkürünü yalnız zevcini sevmek suretiyle ifaya muktedir olursa ruhen yaşayabilir. Sizin benim sağlığıma dua etmeniz gariptir! Hiç altı ay evvel ölmüş bir adamın sağlığına dua edilir mi! Vefatına ağlamanız da garip olacaktır. Hiç altı ay evvel ölmüş bir adamın vefatına ağlamayıp ağlamayıp da sonradan ağlanır mı? Dua ederseniz beyime edin. Ağlayacaksınız beyim için ağlayın. Ah! Ona pek yazık oldu. (Eliyle dışarısını göstererek) bak şu feza-yı biintihaya, bak şu denize, neler geçiyor. Ben de onlar gibi geçer giderim.

Raciye – (Gözlerini silerek) İlacınızı getireyim mi? Vakit geldi.

Yegâne Hanım – Şimdi istemez. Sen bana yatak odamda minderin üzerinde bir mahfaza vardır, onu getir.

(Raciye çıkar.)

Dördüncü Meclis

(Yegâne Hanım yalnız)

Yegâne Hanım – Bu zavallı da bana pek yar idi. Gaybubetime çok zaman ağlayacaktır.

(Raciye elinde mahfaza girer.)

Beşinci Meclis

(Yegâne Hanım – Raciye)

Yegâne Hanım – Getir.

---

¹ Yanlış olarak 'etmek' şeklinde yazılmış olan bu kelimenin, cümledeki anlamına göre 'ekmek' olduğu anlaşılmaktadır.

Raciye – (Mahfazayı vererek) Kuzum kadıncığım, ilacınızı da getireyim. Hekim saatinde bir içilecek dedi. Vaktini geçirmeyelim.

Yegâne Hanım – (Mahfazayı açarak küçük bir top saç çıkarır) (Raciye'ye) Rıza'nın bir buçuk yaşındaki saçları, ne kadar yumuşak, bak!

Raciye – (Alarak) Sahi kadını, ipek gibi.

Yegâne Hanım – Bu saçlar sende dursun, büyüdüğü zaman Rıza'ya sen göster.

Raciye – (Girye-bar) Allaha emanet kadıncığım, niçin böyle şeyler söylüyorsunuz. İnşallah ak saçlı, aksakallı olduğunu görürsünüz. (Saçı mahfazasına koyarak) Yerine götürüyem mi efendim?

Yegâne Hanım – (Yanını göstererek) Şimdi şuraya bırak.

(Raciye bırakır.)

Yegâne Hanım – Otur otur.

(Raciye eski yerine oturur.)

Yegâne Hanım – Mezarımın deniz kenarında ve buralara yakın olmasını isterim, sakın unutmama.

Raciye – (Girye-hiz) Allah aşkına kadını, yapmayınız! Şimdi çıldıracağım. Aman yarabbi! Bize sen acı.

Yegâne Hanım – Şöyle azıcık dalsam.

Raciye – Yerinize yatsanız daha rahat edersiniz, kadını.

Yegâne Hanım – Yok, burası iyi.

(Başını arkasındaki yastığa dayayıp uzanır.)

Raciye – Kadını, bari üzerinize bir şey örteyim.

Yegâne Hanım – İstemem.

Raciye – Sonra üşürsünüz, kadını.

Yegâne Hanım – Üşümem üşümem.

(Dalar.)

(Raciye için için ağlar)

(Dışarıdan bir çocuk sesi gelir.)

Süleyman Ağa – (Kapıya takrip ederek) Kızım, Doktor Efendi de geldi Rıza Bey de. Müsaade var mı?

(Raciye kalkar örtünür ve yavaşça Yegâne Hanım'ın başını örter.)

Süleyman Ağa – Kızım girelim mi?

Raciye – (Yavaş sesle) Girin.

(Rupen Efendi önde, Rıza Bey ile Süleyman Ağa arkada girerler.)

Altıncı Meclis

(Rupen Efendi – Rıza Bey– Süleyman Ağa ve evvelkiler)

Raciye – (Rupen Efendi’ye) Daldı.

Rupen Efendi – (Taaccüple) Burada mı?

Raciye – O kadar söyledim, dinlemedi.

Rupen Efendi – Suphanallah! Hiç böyle yerde yatmak olur mu? (Yegâne Hanım’a teveccühle) Hanımefendi!

(Yegâne Hanım duymaz)

Raciye – Henüz daldı da...

(Rupen Efendi Yegâne Hanım’ın yanına giderek nabzını tutar.)

Süleyman Ağa – (Raciye’ye) Kızım, Hanımefendi ile ablası daha gelmediler mi?

Raciye – Hayır, baba.

Süleyman Ağa – Çok şey! Mutlaka dört treniyle incektiler.

(Rıza Bey annesinin yanına sokularak Rupen Efendi’ye)

Rıza Bey – Annem nasıl? İyileşiyor, değil mi?

(Rupen Efendi Rıza Bey’in elinden tutarak ötekilerin yanına götürür)

Süleyman Ağa – Doktor Efendi, hastamız İnşallah iyidir?

Rupen Efendi – (Kemal-i teesürle) Beş aydan beri çare–i indifamdan kat’-ı ümit ederek yalnız tehirine çalıştığımız bir felaket bugün vukua geldi.

Raciye – (Telaşla) Aman bir şey mi var?

Rupen Efendi – Evet kızım, hastamız vefat etmiştir.

(Baba kız ağlaşmaya başlarlar)

Rıza Bey – (Annesine sarılarak) Benim cici anneciğim, uyansana! Bak ben geldim diye haykırır.

Aşağıda gürültüler peyda olur.

(Perde yavaş yavaş iner.)

SON

3.2. Sözlük

A

adab-ı muaşeret: edep kurallarına uygun hareket etmek

ahd: söz verme, asır, devir, tevhit, vasiyet.

ahenk: uyum.

ahir: en son, sonraki.

aidiyet: aitlik.

akvam: kavim, kavimler, milletler, toplumlar.

alafranga: Frenk tarzında olan, Fransız usulü.

alaturka: Türkvari, Türk usulü.

alelhusus: özellikle.

apansız: ansızın, aniden.

asar: eserler, izler.

asuman: gökyüzü, sema.

ati: gelecek zaman, önde, aşağıda, sonra.

avdet: dönüş, geri gelme, dönme.

azize: saygı duyulan, hürmet edilen kadın.

B

badehu: bundan sonra, ondan sonra.

bade'l imza: imzadan sonra.

bedahet: açıklık, zahir, delil.

bedayi: görülmedik şeyler.

bendehane: bendenin, kölenin evi.

beşâset: güler yüzlülük.

beşâset-i caliyeye: sahte gülümseme, samimi olmayan güler yüzlülük.

beyhude: boşuna, boş yere, faydasız.

bitabane: yorgun, güçsüz.

bi-ihiyari: mecburi olmayan, isteğe bağlı.

bilcümle: bütün.

bil-istifade: faydalanmak, faydalanmaya çalışmak.

binenaleyh: bunun üzerine, bundan dolayı.

bittesadüf: tasarlamadığı halde karşılaşma, tesadüfen.

C

cali: uydurma, samimi olmayan, sahte.

cereyan: bir yere doğru akma, olma durumu.

cihet: yön, taraf, sebep.

D

darb-ı mesel: atasözü.

dimağ: beyin, kafanın içi.

dirayet: zeka, bilgi, kuvvetli tecrübe sahibi.

F

faik: üstün, üstünde, diğerinden daha değerli ve üstün.

ferik: general, tüm veya korgeneral.

feza: gökyüzü, uzay.

füruş: döşemeler, yerlere serilen örtüler.

G

galebe: Üstün gelmek, yenmek.

garam: aşk, sevda, şiddetli arzu.

gaybubet: gayıplık, hazırda olmayıp başka yerde olma.

giriftar: tutulmuş, yakalanmış.

H

hafiyeye: saklı ve gizli şeyleri araştıran, casus.

haiz: bir şeye sahip olma.

halavet: tatlılık, şirin olmak.

hande: gülüş, gülme.

harfiyen: harfi harfine.

hasbihal: görüşüp konuşma.

havadis: haber.

hemşire: kız kardeş, abla, hasta bakıcı.

hidemat: hizmetçiler, vazifeler.

hikmet: öğüt verici söz, gizli sebep.

hilat: süslü elbise, kaftan.

hünkar: hükümdar, padişah, sultan.

hürmet: riayet, haysiyet, şeref.

İ

ifa: ödemek, yerine getirmek.

iftihar: övünmek, başkasının iyi bir hali ile sevinmek.

ihiram: saygı.

ihtiyaten: her duruma, her ihtimale karşı, ilerisini düşünerek.

ikbal: bir şeye yönelmek.

iktiza: lazım gelme, gerekme.

ilm-i ahlak: ahlak bilimi, toplum bilimi.

imtisal: numune kabul etme, uymak.

incizab: cezbedilme.

inkılap: toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik, iyileştirme, dönüşüm.

intaç: neticelendirme, sona erdirme, meydana getirme.

istikbal: gelecek zaman, gelecek.

istirham: izin istemek, rica etmek.

itina: dikkat etmek, özenmek.

itizar: özür dilemek, af dilemek.

izmihlal: yok olup bitme.

J

Jurnal: önceleri gazete veya rapor anlamında kullanılırken sonradan ihbar, şikayet, polis raporu veya rapor manasında kullanılmıştır.

K

kabil: kabul eden, mümkün olan.

kâffe: hep, bütün.

kâfi: başka şeye ihtiyaç bırakmayan, yeten.

kaide: esas, temel, nizam.

kail: söyleyen, inanmış, akli yatmış.

kat'ı: mutlak, şüphesiz, tereddütsüz.

kavaid: kaide, kurallar.

keza: aynı biçimde.

kezalik: Bunun gibi, böylece.

kıranta: saçını ağarmaya başlamış, ilerlemiş yaşına rağmen bakımlı erkek, kırılmış(saç, sakal)

köhne: eskiyip yıpranmış bakımsız kalmış, içinde yaşanan zamana göre geride kalmış, eskimiş.

kudum: uzak yoldan gelmek. Geliş, dönüş.

kuytu: ıssız, sessiz ve göze çarpmayan tenha yer.

külâh: takke, kalpak, baş örtüsü.

külfet: herhangi bir iş yaparken yaşanan sıkıntı, zorluk, büyük masraf.

L

laakal: en azından, hiç olmazsa.

lakırdı: Boş söz, dedikodu, laf.

latife: yumuşak, nazik, şirin.

lerzedar: titrek, titreyerek.

lutf: incelik, güzellik, iyilik.

M

maatteessüf: yazık ki ,esefle.

madud: sayılan, belli.

maharet: beceri.

mahcubane: utanan, utangaç.

mahfaza: içinde küpe, yüzük, bilezik gibi mücevherlerin saklandığı küçük kapalı kutu.

mahiyet: bir şeyin iç yüzü, aslı, esası.

mahkumiyet: hüküm giymiş.

mahrem: gizli.

maksat: kastedilen, meram.

makule: akıllıca, akla yakın, akla uygun.

malum: herkes tarafından bilinen, gizli olmayan, öğrenilmiş şey.

malumat: bilgi.

mamafih: bunula birlikte.

mani: men eden, alıkoyan, engel, zorluk.

mazur: özürlü, özür sahibi.

mefruşat: ev, iş yeri vb. yerleri döşemek için gerekli halı, kilim, koltuk vb. eşya.

mektep: okul.

meram: istek.

meserret: sevinç.

mesut: mutlu.

meşrubat: gazoz, maden suyu, meyve suyu vb. alkolsüz içecek.

metruke: terk olunmuş, bırakılmış.

meyus: üzgün, kötümser.

meyusane: ümitsizce , kederli.

muadil: tadil eden, düzelten, denkleştiren.

muallim: öğretmen.

muattar: ıtır, kokulu.

muhabbet: sevgi, sevmeye.

mukabele: karşılık, karşı gelme, karşılıklı yapılan okuma.

mukannen: belli, belirli, kesinleşmiş, kanun durumuna gelmiş, kanunlaşmış.

muktedir: iktidarlı, güçlü, becerikli, işe gücü yeten.

mukteza: gerekli.

munis: sevimli, alışılmış.

muntazır: bekleyen, gözleyen.

musallat: bir kimse veya şeyin üzerine bıktırarak kadar düşen (kimse).

mutad: adet edilmiş, alışılmış olan.

muteber: saygın, değerli, güvenilir.

muttasıl: bitişik.

muvaffak: başarmış, ulaşmış, başarılı.

muzafferane: muzafferce.

muzır: ziyan veren, zararlı.

müellif: kitap tertip eden, kitap yazan, yazar.

müessir: tesir eden, iz bırakan

müftehirane: bir şeyi övünç bilerek onunla sevinen, övünen.

mükedderane: mukadder, alın yazısı.

mültefit: iltifat eden.

mümeyyiz: temyiz eden, ayıran, iyiyi kötüyü fark eden.

münasebet: ilişki, iki şey arasındaki uygunluk, sebep, vesile, neden.

münasip: uygun, benzer, layık, yakışır, yaraşır.

müsellem: doğruluğu tartışılmayacak kadar açık olan, inkar edilemeyen.

müstefit: yararlanan.

müstehziyane: alaycı, alaycı bir biçimde.

müşahib: gören, seyreden.

müşterek: birlikte, ortaklaşa.

müsteşar: kendisinden bilgi alınan, danışılan kimse, bakan yardımcısı durumunda olan üst düzey yönetici.

mütalaa: bir konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde düşünme.

müteaccib: şaşan, şaşa kalan.

mütebessim: tebessüm eden, gülümseyen, hafifçe gülen.

müteessir: tesir altında kalmış, acımış, üzüntülü.

mütehallif: muhalif olan, uymayan.

müteheyyiç: heyecana gelen, coşan.

müzakere: bir iş hakkında görüşmek.

N

nağme: ahenk, güzel ses, ezgi.

nail: muradına eren. Erişmiş.

nazır: nazar eden, bakan, gözeten.

nedamet: Pişmanlık.

nedime: hanım sultanın yüksek makamlarda bulunan kadınların yardımcısı olan hanım.

neşriyat: yayınlar, gazete ve kitap neşrolunmuş.

nigeran: bakmak, nazar etmek, bakış.

nihayet: son, uç, son derece.

numune: örnek, göstermelik.

P

paye: rütbe, derece.

peyda: var olan, açık, aşikar, meydanda olan.

pürheyecan: heyecanlı, heyecanlı olarak.

pürtelaş: telaşlı, telaşlı olarak.

R

refakat: arkadaşlık, beraberlik.

rehavet: tembellik, gevşeklik.

riyakârene: riyakarca.

S

sahaif: sahifeler.

sahife: sayfa, kitap sayfası.

sakit: susan, ses çıkarmayan.

sarraf: para işleri ile uğraşan, kuyumcu.

sefaret: sefirlik, elçilik.

sena: övmek.

sermest: başı dönmüş, kendinden geçmiş.

sükûnet: ciddiyet, durgunluk, sakinlik.

sürur: sevinç, neşeli olmak.

Ş

şebab: gençlik, yiğit.

şeref: yücelik.

şetaret: şenlik, sevinç, neşe.

şive: söyleyiş, üslup.

T

taaccüp: şaşma, hayret etme.

tabiat: yaratılış, huy, karakter.

tahsiat: sıkmak, baş ağrıtmak.

tehir: geciktirme, sonraya bırakma.

tahsil: edinme, ilim öğrenmek, vergi toplamak.

takdir: kıymet vermek, değerlendirmek. Öyle saymak.

talebe: öğrenci, istekliler.

tasdik: doğrulama.

tecelli: görünme, bilinme.

tedarik: araştırıp bulma, elde etme, hazırlık.

teessür: işten alı koyma, oyalandırma.

tegabün:(Tegafül) anlamazlıktan gelme.

tekabül: karşılıklı olma, yüzleşme, karşılık olma.

tekdir: azarlama, kederlenme.

tekellüfat: zahmet veren bir iş görme, güçlüğe katlanma.

telakki: karşılamak, almak, kabul etmek.

temaşa: seyretmek, hoşlanarak bakmak, gezmek.

temayül: meyletmek, bir cihete iltifat etmek.

tenezzül: inme, düşme, aşağılama, gönül alçaklığı.

teşbih: benzetmek.

teşrif: şereflendirmek, yüksek yere çıkmak, şeref vermek.

teşyi: uğurlamak, gideni selametlemek, yolcu etmek.

tetkik: inceleme, araştırma.

teveccüh: yönelme, bir tarafa dönme, çevrilme, hoşlanmak, sevgi göstermek.

teyit: destekleme, doğrulama, doğru çıkarma.

tezkire: şuara tezkiresi.

U

ulviyet: yüksek, yüce, manevi ve göğe mensup.

Ü

ümidvar: ümitli, ümit besleyen.

V

vahim: vehim veren, vesvese veren.

vakıa: vuku bulmuş, olmuş, şiddetli hadise.

vesail: vesile, sebep.

vukua: olma, oluş, vaka, normalin dışında olan hadiseler.

vükela: vekiller, bakanlar.

vüzera: vezir, bakan.

Y

yeis: ümitsizlik, ümit kesmek.

Z

zahir: yardımcı, arka çıkan, görünen, aşikar, açık, belli.

zapt: idaresi altına almak, sıkıca tutmak.

zeval: zail olma, sona erme.

zevce: kadın, eş, nikahlı kadın eş.

zikir: anmak, hatırlamak, anılmak.

zir: ait, aşağı.

ziyade: artan, fazla kalan, çok bol, fazladan.

zuhur: meydana çıkmak, görünmek.

3.3. Metin İncelemesi

“Türk tiyatrosunun başlangıcı, genel bir kabulle 19. yüzyıla dayandırılmaktadır. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti’nin yeni bir medeniyet dairesine girerek Batı’ya yöneldiği, Doğu medeniyetinden Batı medeniyetine geçiş yaptığı bu yıllarda Türk edebiyatına yeni edebî türler girmiştir. Roman, hikâye, gazete ve tiyatro bu türler arasındadır” (Tuncel, 1938, s.10). Osmanlı Devleti’nin, Batı’yı esas alarak yeniden yapılanmasının hedeflendiği bu yüzyıl Tanzimat Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Türk edebiyatının ilk Türkçe oyunu olarak benimsenen, İbrahim Şinasi Efendi’nin *Şair Evlenmesi* adlı komedi oyununu yazması bu dönem için önemli bir gelişmedir.

“İkinci Abdülhamit’in baskıcı yönetiminden kaynaklı olarak Osmanlı Tiyatrosu’nu yiktirması, edebî ve fikrî değer taşıyan tiyatro eserlerinin oynanmasına izin vermemesi neticesinde Türk tiyatrosunun gelişmesi 1908’e kadar durma noktasına gelmiştir. İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra tiyatro çalışmaları hızlanmıştır. Dönemin getirdiği özgür ortam sayesinde yazarlar, birçok eser kaleme alarak, tiyatronun gelişimine katkı sağlamışlardır. Bu dönemde, Tanzimat tiyatrosunda işlenen konulara ek olarak eski rejimi eleştiren ve yeni rejimi anlatan siyasi eserlerin yazılması ve siyasi oyunların arttığı bir gerçektir” (Karaca, s. 149).

İkinci Meşrutiyet’in ilanı geniş bir özgürlük ortamını beraberinde getirir. II. Abdülhamit’in baskıcı idaresinin ortadan kalkmasının getirdiği coşkuyla birlikte kalemi yeniden ele alan şair ve yazarlar bu heyecanı dile getiren eserler vücuda getirirler.

“İkinci Meşrutiyet Dönemi dediğimiz zaman diliminin önemli yanlarından biri, Osmanlı Devleti’nin yıkılış sürecine girmiş olmasıdır. İkinci Meşrutiyet, kansız bir ihtilal niteliği taşır. 23 Temmuz 1908 de başlar, Cumhuriyetin ilanına kadar devam eden bir süreçtir. Bu dönem öylesine hareketli, kültürel ve siyasi çalışmalarla öylesine doludur ki adeta toplumsal bir şahlanış (yükseliş) dönemidir, diyebiliriz. Bu zaman dilimi Osmanlı Devleti için çöküş; ama aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti için doğuş sürecidir. Türklerin toplumsal hayatını etkileyen iki önemli olgu sorulsa, bunlardan biri din değiştirme (İslamiyet’e geçiş), diğeri ise İkinci Meşrutiyet’tir diyebiliriz. Bu dönemi diğer tarihi dönemlerden ayıran bir fark ise örgütlü toplum hayatına geçilmesidir. Örgütlü toplum özelliğinden kaynaklı, siyasi görüşler partileşme yoluyla, edebî kanaatler dernekleşme yoluyla ve gazete-dergi yoluyla verilmiştir” (Polat, 2013, s. 67).

1908’ de İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte 1876 Anayasası tekrar yürürlüğe girmiş ve İstibdat dönemi sona ermiştir. Yeni padişah olan Mehmet Reşat’ın emriyle meclis açılmıştır. İstibdat yönetimi yerine yeni ve daha özgür bir yönetimin gelmesi Meşrutiyet

tiyatrosunun başlangıcı olarak kabul edilebilir. İstibdat Dönemi'nde basın ve yayın dışında tiyatro da sıkı bir sansür altındaydı. II. Abdülhamit'in sarayında tiyatro oyunları sergileniyor, Beyoğlu tarafında tiyatro oynanmasına ses çıkartılmıyordu; ama metne dayanan tiyatro oyunlarının tümü sansürden geçiyordu. Bu durum İstibdat Dönemi'nin oyun yazarlığını felce uğratmıştır. Bunun dışında halkın, tiyatroya olan önyargısı tiyatronun gelişmesine engeldi. Geleneklerin etkisiyle insanlar tiyatroya uzaktı ve tiyatrodaki kötü bir şey yapıyor gibi bir intiba oluşmuştu.

1884 yılında Ahmet Mithat Efendi'nin "Çerkes Özdenler" isimli oyunu, Çerkeslerin bağımsızlık duygularını harekete geçirici bulunduğu gerekçesiyle oynanması yasaklanmış ve oyunun sahnelendiği Gedikpaşa Tiyatrosu'nun yıktırılmasına neden olmuştur. 1884 yılında Gedikpaşa Tiyatrosu'nun yıkılmasından, 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar tiyatronun gösterdiği cılız hareketlilik, İstibdat rejimiyle tamamen içe kapanmıştır. Bu yirmi dört yıllık zaman dilimi içinde tiyatro eserlerinin yazılmasının yanı sıra oyunların sahnelenmesi de hemen hemen ortadan silinmiştir. Tiyatronun canlanması İkinci Meşrutiyet'le başlamıştır. Bu kadar baskı ve sansüre tepki olarak onlarca tiyatro topluluğu kurulmuş ve yüzlerce tiyatro oyunu yazılmıştır. İlk yazılan oyunlar İstibdat sürecini eleştiren ve yeren yapıtlar olmuştur. Ahmed Reşad da *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı oyununda İstibdat'ı eleştirmiştir. Yegâne Hanım'ın, eşine Abdülhak Hamit Tarhan'ı kastederek "Neden yazmıyor?" sorusuna karşılık Sedat Bey'in "Yazdırmıyorlar." diye cevap vermesi ve akabinde "Kimler?" diye soran Yegâne Hanım'a "Padişahın adamları." demesi bunu kanıtlamaktadır.

"23 Temmuz 1908 de İkinci Meşrutiyet'in ilanı sonrası 24 Temmuzda Mınakyan Tiyatrosu Kadıköy'de birer perdelik iki güldürü ile beş perdelik dram oyunu oynanmıştır. Memleketin İstibdat dairesinden kurtulması memleketi temelinden sarsan bir coşkunluk doğurmuştur. 33 yıl süren baskı ve sansür sonrasında bütün geri kalmış olan fikir dallarında aralığı kapatmak için çalışma ve programlar düzenlenmiştir. Bunlar içinde tiyatro da vardır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı, Rezaizade Mahmut Ekrem Bey'in koruyuculuğu altında bir komite kurdurmuştur. Öte yandan gizli gizli evlerinde çalışmakta olan tiyatro heveslileri de meydana çıkmışlardır. Tanzimat kuşağının yasak edilmiş oyunları ele alınmıştır: *Vatan*, *Akif Bey*, *Besa*, *Ecel-i Kaza* gibi oyunlar sahnelenmiştir. Sansür resmi olarak kaldırılmamakla beraber gazeteler ve tiyatrolar artık buna kulak asmamışlardır. Çarçabuk aktüel oyunlar yazılıp basılmıştır. 10 Temmuz nasıl oldu, İstibdat zamanı adamları neler yaptılar, hafiyelik ve hafiyeler, sürgünler... Bütün bunlar dile getirilmiştir. İstibdat dönemi Fransa'ya gitmiş olup orada tiyatro ile

uğraşan Burhanettin Bey memlekete dönmüş, oyunlara başlamıştır. Gençlerden de yavaş yavaş oyun yazarları gözükmüştür, bazıları da Fransızcadan çeviriler yapmaya başlamışlardır” (Özön, 1966, s. 666, 667).

İkinci Meşrutiyet halkın özgürlüğe olan özlemini gidermiş, topluma güven vermiştir. Baskıcı yönetimin etkisiyle bireysel konular işlenirken, İstibdat’ın son bulmasıyla toplumsal sorunlar ele alınmıştır. “İkinci Meşrutiyet döneminin tiyatro ortamında yazarlar, toplum sorunlarına, Tanzimat dönemine nazaran daha cesur bir tutumla yaklaşmışlardır. Meşrutiyet’in getirdiği özgür ve coşkulu ortam, İstibdat döneminin kötülüklerinin ortadan kalkacağı ümidi genel bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır” (And, 1971, s. 87).

İkinci Meşrutiyet’in getirdiği özgürlük ortamı, toplumun çeşitli kesimlerini etkilemiştir. Kadın ve kadın hakları konusu bu bağlamda bir dönüşüm geçirmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin Yükselme Dönemi’nde Osmanlı kadını, din ve kültürün etkisiyle toplumsal hayattan dışlanmıştı. Erkeğe tanınan haklar kadına tanınmamıştır. Bunun nedeni ise hukukun dinî karakterinin şeriat kurallarına dayanmasıdır. “Devletin İslami özelliği, Osmanlı hukukunda şer’i hukukun asli hukuk olmasının bir sonucu olarak kadınları zor durumda bırakacak uygulamalar ortaya çıkmıştır. Örnek verecek olursak, bir kadının eşiyle boşanmak gibi bir hakkı yokken, erkek karısını kolayca boşamak hakkına sahiptir. Kadının kaderi, erkeğin iki dudağı arasındadır. Hatta erkeğin boşamak istediği kadına bir açıklama yapması da gerekli değildir” (Fanny, 2009, s. 137). Öte yandan “çok eşlilik, erkeği hayat kadınlarından uzak tutmak için din ile meşrulaştırılan bir anlayış olmuştur. Kadın ise zaten çok eşli evlilik yapamadığı gibi aynı erkekle ikinci kez evlendirilebilmiştir. Bu durumun gerekçesi ise kadının toplum içinde sahipsiz kalmaması amacı taşıyordu” (Altındal, 1977, s. 106). Çok eşlilik, evlenme ve boşanma gibi konularda kadına söz hakkı verilmeyerek, erkeğin kadına olan üstünlüğünü pekiştirmiştir. Kadın, çocuğunun velisi bile olamazdı. Miras konusunda da kadın erkekle eşit şartlarda değildi. Erkeğe oranla yarım, dördte bir, yedide bir ya da sekizde bir mirastan pay alırdı. Mahkemede ise tanıklık durumu, iki kadının şahitliği bir erkeğe denk gelecek şekildedir. Dört kadın ise iki erkeğe denk gelemezdi, tanıklardan birinin mutlaka erkek olması gerekirdi. Osmanlı’da kadının algılanışı, halk ile saray arasındaki yönetim ilişkilerinde farklılık gösteriyordu. Sarayda valide sultan önemli bir güce sahipken hatta zamanla politikanın içinde yer alırken kadının erkeğin neslini devam ettirmek, çocuk büyütme, tarlada ekin biçme gibi görevleri vardı. Eğitim görme hakkı yoktu. Kadını ikinci plana atan uygulamalardan birisi ise

kökenlerini İslamiyet'ten alarak meşru hale getirilen ve kadının alınıp satılması ile biçimlenen 'cariyelik' sistemidir. Cariyelik sistemini genel anlamıyla hizmet sektöründe yer alan hizmetçilik olarak düşünebiliriz. Kadın köle durumunda olan cariyeler, köşklere konaklarda ve maddi imkânları geniş ailelerin yanında hizmetçi olarak çalışıyor, temizlik, yemek gibi ev işleri yapıyorlardı. Osmanlıda bu meslek toplum tarafından kabul görmüştür özellikle maddi durumu iyi olan ailelerin yanında yardımcı kadınlar ev işleri için çalıştırılmıştır. "Hizmetçilik, 1839 yılında ilan edilen Gülhane Hatt-ı Hümayun ile birlikte ortaya çıkmıştır. Osmanlıda kölelikten kalma tüm kurumlar tarihe karışmıştır, ancak farklı isimle, farklı bir yapıda, yeni meslek olarak karşımıza çıkmıştır. Bunlardan biri de ev işlerinde çalıştırılan, ücret karşılığında evin her türlü işlerini gören ücretli kadın hizmetçilerdir. Osmanlıda, Avrupalı yaşam tarzına uygun yaşamak isteyen, zengin ailelerin yanında kadın hizmetçiler yer almıştır" (Karakış, 1999, s. 15, 20).

Tanzimat Dönemi'ne kadar sosyal hayattan soyutlanan kadınlar, Batı medeniyetinin etkisiyle toplumun içinde söz sahibi olmaya başlamış ve adından söz ettiren bir unsur olmaya başlamıştır. "Kadınlar tarlada çalışır, evini yönetir, çocuklarına bakar ve halı, kumaş dokumalarına karşın erkeklerle eşit haklara sahip olamamışlardır. Osmanlı Devleti'nde kadının statüsü Tanzimat Dönemi'nde tartışılmaya başlanmıştır. Kadın hakları konusunda hassasiyet gösteren ve kadın haklarını savunan ilk reformcular 'Genç Türkler' olmuştur (Tekin, s. 47). Kadınlar, Tanzimat Dönemi'nde Batı etkisine girilmesi nedeniyle sosyal hayatta daha fazla görülmeye başlamışlardır. Osmanlı toplumunda kadının sosyal konumunun yükseltilmesi, eğitim görmesi ve iş hayatında yer alması için girişimler yapılmıştır" (İnalçık, s. 84).

19. yüzyılda Osmanlı'da yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik alanlarda çıkan değişimlerle yapısal olarak bir dönüşüm gerçekleşmiş; bu durumdan Osmanlı kadını da etkilenmiştir. Özellikle "İkinci Meşrutiyet döneminde gerçekleşen bazı değişimler Osmanlı Devleti'nin siyasal yapısında farklılaşma, merkezileşme, laikleşme ve özgürleşme sürecine girmesine yol açmıştır. Eğitim, hukuk, ekonomi, toplumsal yaşam her anlamda değişmeye başlamıştır. Osmanlı kadınının konumu, modernleşmeye paralel olarak değişime uğramıştır. O zamana kadar ev içinde sadece anne ve eş rolleriyle sınırlanmış olan kadın, toplumsal hayatta farklı bir statü kazanmak için taleplerde bulunmaya başlamıştır. Bu konuda en aktif rol ise basın olmuştur. Kadınlar, o dönemdeki gazetelerde, kadın dergilerinde, sorunlarını ve beklentilerini yazarak toplumu ve kadınları bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Ayrıca konferanslar düzenleyip

dernekler kurmuşlardır. Kadınların kendilerini ifade etmeleri, tanıtılmaları ilk defa basın yoluyla olmuştur. Basında kadınlara ait imzalara o dönemim gazetelerinde, bazı gazetelerin çıkardığı kadınlara yönelik sayfa ve eklerde, özellikle de kadın dergilerinde rastlamak mümkündür. Kadın dergileri, her kesimden kadının yazma çekimserliğini gidermede, taleplerini iletmede önemli bir görev üstlenmiştir” (Çakır, 2016, s. 102).

Tanzimat Dönemi’ne kadar toplumda söz hakkı olmayan kadın, sanat ve matbuatta da pek etkili olmamıştır. “Toplumsal, siyasal iktidardan uzak, her alanda katılımı sınırlı olan kadınlar için kadın dergiciliğini başlatanlar, toplumsal hayatta kadın ve erkek ayrılığından dolayı yaşam kaliteleri düşen o dönemim aydın erkekleriydi. Bu yayınlarda amaç, farklılaşan toplum içindeki kadınların rol ve sorumluluklarını gündeme getirmektir. 1868 yılında İlk kadın dergisi olan *Terakki Muhadderat*, 1875 yılında *Vakit yahut Mürebbi-i Muhadderat* isimli dergiler çıkmıştır. Aynı tarihte çıkan diğer bir dergi ise *Ayine*’dir (Çakır, 2016, s. 106). 1880 yılında *Aile* dergisi yayımlanmıştır. 1883 yılında *İnsaniyet* dergisi kadınları aydınlatmayı ilke edinmiştir. Yine 1883 yılında çıkan *Hanımlar* isimli dergide 11 kadının imzası yer almıştır. 1886’da yayımlanan *Şükufeza*; sahibi kadın olan ve yazı kadrosu kadınlardan oluşan ilk kadın dergisidir. 1887 yılında çıkan *Mürüvvet* dergisi İkinci Abdülhamit’in desteğini ve teşvikini almıştır. 1889’da yayımlanan *Parça Bohçası* ise ev işleri, ev düzeni, çocuk bakımı, aşçılık ve pastacılık gibi konular hakkında bilgi vermiştir. 1895 yılında *Hanımlara Mahsus Gazete* yayın hayatına girmiştir. Bu derginin en önemli özelliği, 13 yıl süreyle çıkan, en uzun süreli kadın dergisi olmasıdır. Kadınların sorunları, aile, toplum ve iş yaşamları, eğitim, sağlık, moda, giyim konuları ağırlıkta olmuştur. Kadınlara meslek olarak terziilik, halıcılık, kuaförlük önerilmiştir” (Çakır, 2016, s. 109).

İsmi yalnızca zanaatla anılan kadın İkinci Meşrutiyet’le birlikte sanatın içinde yer almaya başlamıştır. Yüzyılların getirdiği ihmalkârlık ve kadının sanata karşı hasreti İkinci Meşrutiyet Dönemi’nde kadın dergilerinde patlamanın olmasına neden olmuştur. “Ayrıca İkinci Meşrutiyet’le birlikte kadın dergilerinin sayısında patlama yaşanmıştır. İlk *Demet*, ardından *Mehasin* ve *Kadın* dergileri yayımlanmıştır. Kadınlar siyasal konulara ilk kez *Demet* dergisinde tanışmıştır. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte *Tanin*, *Servet-i Fünun*, *Sabah*, *Millet* gibi günlük çıkan gazetelerde kadın yazıları vardır. Bu dergilerden başka çoğu kısa ömürlü olsa da pek çok kadın dergisi yayın hayatına girmiştir: *Musavver*, *Kadınlar Dünyası*, *Erkekler Dünyası*, *Güzel Prenses*, *Kadınlık*, *Kadınlar Âlemi*, *Kadınlık Hayatı*, *Bilgi Yurdu*, *Türk Kadını*, *Genç Kadın*, *Kadın Duygusu*, *İnci*, *Kadınlar Saltanatı*, *Ev Hocası*, *Süs*, *Firuze* bunlardan bazılarıdır. Bu

dergiler, kadınların birey olarak kendilerini ifade edebilmelerini ve kadın sorunlarını kitlelere ulaştırmayı sağlamıştır. Özellikle *Kadınlar Dünyası* ilk feminist dergilerden biri olduğu ileri sürülebilir” (Çakır, 2016, s. 120).

Kadın dergilerinden biri olan *Kadınlar Dünyası*'dan söz etmek dönemin kadına karşı bakışını ortaya koyması bakımından dikkate değerdir. “*Kadınlar Dünyası* dergisi, kadının statüsündeki ve rolündeki değişim taleplerini gündeme getirmiştir. Dergide ayrıca Osmanlı toplum yapısına, siyasetine, eğitimine, hukuk sistemine, çalışma ve aile hayatına eleştiri ve çözümü için önerilere de rastlanmaktadır. Dergide kadın sorunu için mücadele veren, bunu yazılarında açıkça yazan, kadınları inkılabı davet eden Mukarrem Belkıs bu derginin güçlü kalemlerinden biridir. Yazılarında feminizm, kadın inkılabı, toplumsal inkılap gibi konuları işleyen kişi olmuştur. Derginin içeriğinde özellikle kadınların erkeklerle eşit olması üzerinde durulmuştur. Kadınlar Dünyası dergisi kısaca Osmanlı kadınlarının, kadın sorunlarına getirdiği çözümler, önerilen talep ve eylemler ile Osmanlı kadın hareketinin önemli bir aracı olmuştur. Dergide feminizmin ne anlama geldiği, feminizmle ne talep ettiklerini şöyle ifade ediliyordu: ‘Feminizmin istediği şeyler şunlardır: kadın, hayata kavuşacaktır. Kadın, erkeğin olduğu gibi bir aile kadını olabilmekle beraber, bir işçi, bir memur, bir mühendis, bir doktor, bir mebus, bir nazır olabilecektir” (Belkıs, 1918, s. 3, 4). Öte yandan “Bu hakları talep etmeleri sebebiyle feminist hareketin bazı kesimlerce muzır bir hareket olduğunu yönündeki yanlış görüşlere açıklık getirmişlerdir” (Çakır, 2016, s. 125). Feminist düşüncenin hayatın her alanında yer alarak yaygınlaşmasıyla birlikte çeşitli feminizmler ortaya çıkmış ve bu da birtakım kuramların doğumunu beraberinde getirmiştir (Şahin, 2015, s. 36). Günümüzde hala feminist kuramlar ve kadın hakları sorunu tartışılmaya devam etmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde kadınların hak mücadelesi farklı feminist hareketlerin çıkış noktası olmuştur.

Osmanlı modernleşmesinin başlaması ile birlikte, kadın hareketinde aktif mücadele başlamıştır. Bu dönemde kadınlar, özellikle eğitim alanında ve sosyal alanda bazı haklara sahip olmuşlardır. “Kadınların yazmasını teşvik etmek amacıyla aydın kesimin kadınları, fikir akımlarını halka indirmeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar sonucunda kadın hareketi olarak isimlendirilen kurumsal yapılanma sürecine girilmiştir. İkinci Meşrutiyet sonrası aydın kadın statüsünün aydınlatılması amacıyla 1913'te Osmanlı'da ilk feminist örgüt olarak sayabileceğimiz Teali Nisvan Cemiyeti kurulmuştur. Halide Edip Adıvar öncülüğünde kurulan bu cemiyet ile kadınlar, talep ettikleri haklara kısmen de olsa kavuşma imkânına sahip olmuşlardır. Osmanlı'da ilk feministler olarak

değerlendireceğimiz bazı kadınlar şunlardır: Fatma Aliye Topuz, Nuriye Ulviye Mevlan, Selma Rıza Feraceli, Emine Selime, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adivar, Suat Derviş” (Berkes, 2002, s. 374).

İkinci Meşrutiyet’in ilanı sonrası Türk kadınının modernleşme sürecine girdiğini belirtmiştik. Bu dönemde kadınlara, erkeklerle birlikte eğitim görme hakkının tanınması kadınların daha bilinçli olmasını sağlamıştır. “Kadınlar zamanla haklarının farkına varmıştır. Bu farkındalık kadınların sosyal, siyasal, kültürel alanlarda kendilerini ifade edebilme olanağı sağlamıştır. Bunun neticesinde kadınlar, sosyal hayatın içinde daha fazla yer almaya başlamışlardır. Ayrıca elde ettikleri bu hakları kaybetmemek için özgürlük mücadelelerini aktif olarak sürdürmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda birçok dernek ve yayın organları üzerinden örgütlenmişlerdir. İkinci Meşrutiyet zamanlarında Osmanlı Devletinde Balkan savaşları sebebiyle sıkıntılı bir ortam söz konusu olduğu için o dönem kadın dernekleri kişisel hak ve özgürlüklerini vatandan önceye koymamışlardır” (Göktaş, 2019, s. 3).

Yirminci yüzyılın ilk yarısı Osmanlı Devleti açısından zor bir dönem olmuştur. Balkanlardaki ayaklanmalar, 31 Mart Vakası gibi olaylar devlet yönetimini güç durumlara sokmuştur. Bunun yanı sıra ekonomik sıkıntılar toplumu olumsuz yönde etkilemiştir. Erkeklerin askerde olması, 93 Harbi ve Balkan Savaşları gibi savaşlardaki kayıplar, kadınların yalnızlaşmasına ve onların yeni sorumluluklar almasına neden olmuştur. Yaşanan ekonomik sıkıntılar kadını yalnız başına mücadele etmeye sevk etmiş ve bu sorunlardan daha çok etkilenmesine sebep olmuştur. Bu da kadına toplumda karar alma ve etkin olma gibi bir rol oluşturmuştur. Bu ortam kadını her ne kadar ön plana çıkarsa da mevcut zihniyet kadının öncü bir rol almasını yavaşlatmıştır. “İkinci Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti’nde yaşanan savaşların artması, kadınların ekonomik ve siyasi hayata dâhil olmaya başlamasını sağlamıştır. Cepheye giden gençlerin yerine evi geçindirmekle yükümlü olan kadınlar çalışma hayatında yer almaya başlamıştır. Kadınların ekonomik olarak güçlenmeye başlamaları özgürleşme süreçlerinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Sosyal ve ekonomik hayatın getirilerini keşfeden kadınlar bu çizgide ilerlemeye devam etmek istemişlerdir. Ancak bu özgürleşme düşüncesi tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Toplumdaki erkek egemen atmosfer yıkılamamıştır. Bu dönemde kadın özgürlüğü erkek egemen toplumsal yapının önüne geçememiştir. Özgürleşme süreçlerinde kadınlardan erkeklerin himayesinde olmaları ve erkekleri kötü duruma düşürecek hal ve davranışlardan kaçınmaları

beklenmiştir. Yani kadının özgürlük süreci erkeğin kontrolünde yönetilmelidir anlayışı hâkim olmuştur” (Durakbaşı, 2002, s. 41).

Askerde eşlerin veya evlatların ölmesinden dolayı yaşanan kayıplar, kadını yalnızlaştırmış toplumun içinde etkin olmasını ve sanat alanında da görünür olmasını sağlamıştır. “Bu dönemde tiyatroya ilgi artmıştır bunun nedeni baskı ve sansürün kalkmış olmasıdır. Ayrıca tiyatronun politik duyguları harekete geçiren coşkulu bir propaganda aracı olarak görülmüş olması da ayrı bir etkidir” (Enginün, 2014, s.711). Öte yandan tiyatro devletlerin ideolojisinin yayılması açısından bir araç olarak değerlendirilmiştir (Konur, 2001, s.15).

Bu dönemde tiyatro sahnesinde ve tiyatro metinlerinde işlenen konular genellikle dönemin siyasal ve sosyal ortamından kaynaklı olarak millî içerikli olmuştur. İstibdat sonrası üretilen tiyatro eserlerine bakılacak olursa eserlerde kadın teması sıklıkla işlenmiş ve kadın teması Meşrutiyet Dönemi’nde yeniden yapılandırılmıştır. Bunun sonucu olarak birçok tiyatro toplulukları içinde kadınlar yer edinmiştir. Örnek verecek olursak Osmanlı Komedi ve Dram Kumpanyası topluluğunda, dram ve korku tarzı oyunlar üretilmiştir. Bu topluluğun yönetmeni Madridos Mınakyan’dır (Fuat, 2000, s. 238). Bu oyunlarda kadın ve erkek oyuncular birlikte yer almıştır. Bu durum kadınların sosyal hayatta daha özgür olduklarını ve tiyatrodaki aktif olarak yer aldıklarını göstermektedir.

Herkesin Tanıdığı İki Hanım adlı tiyatro eseri, İkinci Meşrutiyet Dönemi’ne denk gelmektedir. 1909 yılında yayımlanan bu eserde, İstibdat olarak adlandırılan dönemin ve bu dönemin baskıcı siyasetinin bir sonucu olarak sanatını yapamayan, kalemi susturulan yazarların durumu yazmaya küsen şair olarak bahsi geçen Abdülhak Hamit Tarhan üzerinden verilmektedir. Böylece sansür ve baskının yoğun olduğu ve bu durumdan dolayı yazarların özgürce yazamadığı, kalemlerini bırakmak zorunda bırakıldıkları yansıtılmıştır. Eserde ayrıca basın sansürü, firari gazeteciler, padişahın adamları gibi motifler siyasi baskının varlığına işarettir. Kadın erkek eşitsizliği de yasak aşk üzerinden okura sezdirilmiştir. Erkeğin mesleği, gece eğlencesi, ekonomik özgürlüğü varken kadına biçilen annelik, cariyelik, nedimelik gibi roller yazarın Osmanlı’da kadınların cinsiyet rolüne dikkat çekmek istemesinden kaynaklı olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Kadınların ev hanımı, erkeklerin ise kamuda saygın mesleklere sahip olması göze çarpar. Kadınlar yalıda yaşamakta ve ev ile meşgul olmaktadır. İyi bir eş, iyi bir anne olma gayreti içindedirler. Ekonomik özgürlükleri yoktur ve eşinden/babasından kalan maaşla geçinmektedirler.

Genel olarak bakıldığında *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli bu eser İstibdat Dönemi'nin zihniyetini yansıtır. Siyasi baskıları, aile hayatını, toplumun kadına bakışını, kadının toplum içinde erkeğin gerisinde kaldığını ve erkeğin daha özgür hareket ettiğini göstermektedir. Yazarın 1909 yılında yayımlanan bu eserinin yazılış amacı, İstibdat Dönemi'nde uygulanan baskı ve sansüre dikkat çekmek olduğu söylenebilir. Eser içinde geçen siyasi diyaloglardan bu sonuca varabiliriz. Özellikle Haydar Bey ve Sedat Bey arasındaki diyalogda basının susturulduğu açıkça belirtilmiştir. Eserde işlenen ve eleştirilen dönem İstibdat Dönemi'dir. Abdülhak Hamit Tarhan'ın yazı yazmaması, üstelik padişahın adamlarının yazdırmıyor olmasının vurgulanması bu ihtimali akla getirmektedir. İkinci Meşrutiyet'in ilanı sonrasında oluşan özgür ortamdan kaynaklı, önceki dönemi eleştiren oyunların yazılması yazıldığı dönem hakkında kesin bir yargıya ulaşmamızı engellemektedir.

Ayrıca bu eser o dönemin kadın – erkek ilişkilerini, toplumun kadına bakışını yansıtan bir eserdir. Haydar Bey'in arkadaşı olan Şakir Bey'in rahat bir şekilde gece eğlencesinde Rum kızıyla sabaha kadar eğlenip içki içmesi, evli olan Haydar Bey'in evli bir kadına aşk mektupları yazması ve bu mektuplar üzerinden gerekirse Yegâne Hanım'ı tehdit etmek fikrini beyan etmesi, ayrıca Yegâne Hanım'ın onlarca aşk mektubu yazan Haydar Bey'e cevap olarak yazdığı bir mektup yüzünden Raciye tarafından ayıplanması ve İffet Hanım tarafından tehdit edilmesi ve bunun sonucunda Yegâne Hanım'ın bütün bunlara dayanamayıp vicdan azabı çekmesi sonucunda hastalanması toplumsal bir baskının varlığına ve kadın erkek eşitsizliğine işaretler. Eserde kadınların ev hanımı olması, erkeklerin ise memuriyette çalışması kadının ekonomik olarak erkeğe bağımlı olduğunu göstermektedir.

Eserin adında kadın kelimesinin varlığı kadın konusuna dikkat çekmek için konulmuş olma ihtimalini akla getirmektedir. “Maalesef kadın ile ilgili araştırmalar Osmanlı döneminde ihmal edilmiştir. Bu nedenle Osmanlı'da kadın hastalıkları, kadın estetiği, kadınlara meslek edindirme, kadın psikolojisi, kadın ahlakı, kadın aşkı, kadın karakterleri, kadın süsü, kadının eğitimi, kadının ekonomik özgürlüğü akabinde kadın davranışlarını ele alan eski harfli eserleri incelemek hem kadın araştırmalarında geçmişten günümüze köprü kurmayı hem de Cumhuriyet öncesi Türk kadınının toplumdaki yerini anlamak açısından bizlere ışık tutacaktır. Türkiye kütüphanelerinde bulunan ve çoğu Osmanlıca olan kadın ile ilgili eserlerin günümüz Türkçesine çevrilmesi kadın araştırmalarına kaynak niteliği taşımaktadır” (Dikici, 2015, s. 217).

Çevirisi yapılan *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eser de bunlardan biridir. Eserin çevirisinin kadınlar hakkında yapılacak araştırmalar için kaynak olacaktır.

Eser hakkında genel bilgi verilecek olursa bu eser, Ahmed Reşad tarafından yazılan *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı bir tiyatro eseridir. Türü dramdır. Eserin ana konusu kadın-erkek ilişkileridir. Oyun dört perdeden oluşmaktadır. Ana karakter Yegâne Hanım'dır. Diğer karakterler ise Yegâne Hanım'ın eşi Sedat Bey, yardımcısı Raciye, oğlu Rıza, arkadaşı İffet Hanım, sevdalısı Haydar Bey ve Haydar Beyin arkadaşı Şakir Bey'dir. Eserin konusu kısaca şu şekildedir:

Yegâne Hanım, Boğaz kenarında bulunan Perver Paşa yalısının hanımıdır. Hali vakti yerinde olan bu Hanımefendi'ye, arkadaşının eşi olan Haydar Bey uzun süredir mektup göndermekte ve ona ilanı aşk etmektedir. Eşini seven Yegâne Hanım ise bu mektuplara kayıtsız kalmaktadır. Ta ki Haydar Bey'in yirmi dört saat içinde dönmezse intihar edeceğini bildirdiği mektubuna kadar. Canına kıymasına gönlü elvermeyen Yegâne Hanım, hemen bir mektup yazar ve yardımcısı Raciye ile Haydar Bey'e bir mektup gönderir. Birinci perde burada biter.

İkinci perdede Yegâne Hanım'ın eşi ile olan muhabbeti anlatılır. Yegâne Hanım'ın muallim olan eşi Sedat Bey edebiyatla ilgili, şiir okumasını seven, şiir yazan, eşine aşkla bağlı olan bir beyefendidir. Eşine ve ailesine düşkün bu iyi yürekli adam son derece dürüştür. Haydar Bey ise çapkın, kadınları kandıran ve kendi emellerine göre oyunlar oynayan bir adamdır. Aynı zamanda da Yegâne Hanım'ın arkadaşı Fatime Hanım'la evlidir. Arkadaşı Şakir Bey'le birlikte çapkınlık yaparlar. Yegâne Hanım'ı türlü yalanlarla kandıran Haydar Bey ondan faydalanmak istemektedir.

Üçüncü perdede Yegâne Hanımın Haydar Bey'e olan mektubunu tesadüf eseri ele geçiren İffet Hanım sahneye girer. Haydar Bey'in baldızı aynı zamanda Yegâne Hanım'ın arkadaşı olan bu hanım, sarrafa olan 200 lira borcunu Yegâne Hanım'dan rica eder. Ancak Yegâne Hanım'ın veremeyeceğini öğrenince onu bu mektupla tehdit eder. İki yüz lira karşılığında elindeki mektubu Yegâne Hanım'a vereceğini söyler.

Dördüncü ve son perdede ise Yegâne Hanım yazdığı mektubun pişmanlığından hastalanır ve yataklara düşer. Eşine karşı kendisini suçlu hisseder ve bir türlü kendisini affedemez. Altı ay kadar bir süre rahatsız olan Yegâne Hanım en sonunda bu ıstıraba dayanamaz ve vefat eder.

Eserin ana karakterlerinden olan Yegâne Hanım'dan borç istenmesi ve Yegâne Hanım'ın istenen borca karşılık çözüm üretmesi bu çözümün değerli zinet eşyasını kuyumcuya rehin bırakması şeklinde olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla rehin/rehine

kavramının konu bağlamında izaha muhtaç olduğu anlaşılmaktadır. Metinden hareketle anlaşılmaktadır ki döneme ilişkin borç münasebetleri rehine alışverişi gibi yöntemlerle çözülebilmektedir. Bu durum o dönemde bankacılık sisteminin gelişmediğini gösterir. Eserde, ekonomik sıkıntılara dair bilgiler yer almamaktadır. Dolayısıyla bu konuyla ilişkin detaylı bilgi verilemeyeceğinden ve borç meselesinin sadece iki kadın şahıs arasında geçmesinden kaynaklı veriler net bir şekilde döneme ilişkin yorum yapmayı kısıtlamaktadır. Ancak borç meselelerinin sarraf gibi para ihtiyaçlarını çözen kişilere başvurulduğu ve zinet eşyaları gibi değerli unsurların rehin bırakılarak ya da nakdi paraya çevrilerek sonuca kavuşturulduğu söylenebilir. Ayrıca bu durum Osmanlı'da bankacılık sisteminin gelişmediğini göstermektedir.

Eserde geçen kişilerin bir kısmı ailenin bir üyesi olarak tanıtılmıştır; Yegâne Hanım ve eşi Sedat Bey, çocukları Rıza sözü geçen ailenin üyeleridir. Diğer aile Fatine Hanım, Haydar Bey'in eşi ve İffet Hanım'ın hemşiresi olan ailedir. Bu aileler birbirlerini tanıyan ve birbiriyle sık sık görüşen kişilerden oluşmaktadır. Hizmet sınıfını temsil eden ve evde cariyeler olarak yaşayan Raciye, başka bir evde uşak olan Hurşit, sandalcı Nikoli ve cariyeler bir alt sınıfı temsil ederler. Metinde geçen sarraf, o dönemin esnafı olarak gösterilmiştir. Bundan başka Haydar Bey'in arkadaşı ve sırdaşı olan Şakir Bey ve Rupen Efendi eğitilmiş insan tipini temsil eder. Süleyman Ağa yaşlı bir kâhyadır.

Eserde dikkat çeken bir diğer unsur, metinde geçen şahısların mesleklerine ilişkin vurgulanan ekonomiyi ilgilendiren sohbetlerdir. Sedat Bey ve Haydar Bey muallimdir ve yalıda yaşamaktadırlar. Kadınlar ise iş sahibi değildir ve herhangi bir mesleğe sahip oldukları belirtilmemiştir. Sadece Yegâne Hanım'ın babasından cüzi bir miktar maaş aldığı ifade edilmiştir.

Metinde, Haydar Bey'in ve Yegâne Hanım'ın söz sanatlarını çok iyi kullandığı görülmektedir. Bu durum sanat, edebiyat ve kültür anlayışını ve seviyesini göstermektedir. Ayrıca metinde söz sanatlarından biri olan, kişileştirme sanatına başvurulduğu görülmektedir. Bülbül'ün konu edilmesi hem anlatımı güçlü kılmış hem de dönemin anlatım tekniği açısından kuvvetini göstermektedir. Yine aynı şekilde Yegâne Hanım'ın Haydar Bey'in mektubuna karşılık vermiş olduğu cevapta muhteşem bir söz sanatına sahip olduğu görülmektedir. Nitekim kinaye yoluyla duygusal yönleri ve durumları ifade edebilme gücüne sahip olması dönemin kültür seviyesini ve edebî anlayışı göstermektedir. Fakat Yegâne Hanım'ın vermiş olduğu cevapta Haydar Bey'e hem bir ümidin olduğunu hissettirmesi hem de hislere karşılık ve de kalplerin kalplere karşı olmasını mümkün olmadığını söylemesi bir çelişki arz etmekle birlikte duygusal olarak

bir karmaşıklıkta içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu durumun iki izahı vardır. Birinci izaha göre Haydar Bey'in intihar etme tehditlerine karşılık Yegâne Hanım'ı böyle bir cevap vermeye ittiğidir. İkinci izah ise Yegâne Hanım'ın Haydar Bey'in mektubuna ısınmış ve olumlu bakmış olma ihtimalidir. İkinci ihtimal yasak aşk olduğunun göstergesidir. Çünkü ikisi de evlidir.

Yegâne Hanım'ın eşi olan Sedat Bey'in de metinde geçen ve 19. yüzyıl ortalarında vefat eden Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'e ait sözü kullanması, Haydar Bey'in, 16. yüzyıl şairlerinden Hayali'nin sözünü kullanması, edebiyat birikimi açısından kayda değerdir. Haydar Bey'in ise Şeyhülislam Hikmet Arif Bey'e ait olup Sedat Bey'in kullandığı "Beyan-ı istikade şart-ı ülfet terk-i külfettir" (Dostlar arasındaki yakınlığın şartı, yapmacık hareketleri bırakmaya bağlıdır.) sözünün Fransızcasını belirtmesi de dönemde şiir ve edebiyatla, kısacası sanatla meşgul olanların gerek lisan ve gerek ilmi bakımdan zenginliğini göstermektedir. Sözün menşei üzerine olan tartışmada ise "Sanskrit" gibi lisana ait olup olmadığı iddiası da bilgisel açıdan donanımlı olduklarına işaret etmektedir.

Herkesin Tanıdığı İki Hanım adlı tiyatro eseri incelendiğinde yer yer farklı konuşma üslubu hâkimdir. Nitekim bir yerde halk diliyle konuşma hâkimken, bir yerde süslü konuşmalar hâkimdir. Bu anlayışların yanı sıra yine yer yer ciddi konuşmaların olduğu da görülmektedir. Konuşmaları güçlü kılabilmek için Şeyhülislam Arif Hikmet, Abdülhak Hamit Tarhan, Ziya Paşa gibi şairlerin sözleri ve şiirleri kullanılmıştır. Örneğin bir yerde Yegâne Hanım'ın eşi Sedat Bey, Abdülhak Hamit Tarhan'a ait olan *Hacle* şiirini okumuştur. Bu bağlamda konuşmanın duygusal yönünü güçlendirerek farklı bir hava kazandırmıştır. Aynı zamanda Sedat Bey de kendi yazdığı bir şiiri Yegâne Hanım'a okumuştur. Özellikle Yegâne Hanım'ın, yanında çalışan Raciye Hanım'la dalga geçer gibi konuşması dikkat çekmektedir. Bu muhtemelen metinden anlaşılacağı üzere Yegâne Hanım'ın yanında çalışan Raciye Hanım'a olan samimiyetinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Raciye Hanım'ın eserin sonlarına doğru hastalanan Yegâne Hanım'a ilgisini arttırması ve söylediği her şeyi tereddütsüz yapması samimiyetin ve sadakatin göstergesidir.

Eserde geçen konuşmalara bakılacak olursa farklı konuşma üslupları ortaya çıkmaktadır. Hem çok basit hem de çok sanatsal diyalogların varlığı, hem de kişiye göre üsluba bürünme gibi durumlar söz konusudur. Yegâne Hanım'ın, Sedat Bey'in ve Haydar Bey'in birbirleriyle olan konuşmalarında söz sanatlarının sık sık kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Metnin olay örgüsü Beyoğlu İstanbul ve yalı gibi önemli yerlerde geçmektedir. Özellikle mekân, kişiler ve zaman net bir şekilde belirtilmektedir. Dolayısıyla olayların baskın bir şekilde yaşanmış olduğu yalı üzerinden hareketle şahısların önemli bir konumda oldukları veyahut iktisadi olarak rahat bir yaşam sürdükleri düşünülebilir.

Yegâne Hanım'ın vermiş olduğu cevaba karşılık Haydar Bey'in arkadaşı Şakir Bey'in vermiş olduğu tepki Haydar Bey'in intihar tehdidinin de asılsız olabileceği ve bunu Yegâne Hanım'ı duygusal olarak zayıflatmak için bir araç olarak kullanabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Çünkü metne göre Şakir Bey, Haydar Bey'e “gönül hırsızı” lakabını takmıştır. Zaten metinden de anlaşılacağı üzere açık bir şekilde Yegâne Hanım'ı kandırmak için intihar yalanını itiraf etmektedir. Bu tezgâhın yolunda gitmemesine karşılık ise kendince ikinci bir tezgâh olarak mektuplarla tehdit edeceğini ilave ederek itiraf etmektedir. Haydar Bey tehditlerinde ve tehlikeli olabileceği konusunda ciddiyetini gösterebilmek için Yegâne Hanım'ın eşi olan Sedat Bey'i de evine davet etmiştir.

Metnin ana teması kadın-erkek ilişkileridir. Bu eser, kocasına yanlış yaptığını düşünerek vicdan azabı çeken Yegâne Hanım'ı ve çevresindekileri ele almaktadır. Nitekim Yegâne Hanım'ın Haydar Bey'in mektuplarına vermiş olduğu cevap, mektupları gizli alıp vermeler, eşinden gizleyerek yürütmesi ve pişmanlık duyması, bu duygusal çatışmalar içerisinde hastalanması, insanın ruhuna dokunabilecek şiirlerin karşılıklı olarak söylenmesi yasak bir aşka işaret etmektedir. Bu aşk platonik bir aşk olarak değerlendirilmiş olsa da imkânsız bir duygunun da göstergesidir. Metne göre ne Haydar Bey isteğinde ciddidir ne de Yegâne Hanım'ın karşılık verebilecek bir durumu vardır. Sonu olmayan ya da olumlu sonuçlanmayacak bir aşk macerası olarak değerlendirilebilecek olan bu ilişkinin sonu hazin olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde hiçbir şekilde yeni bir evliliğe işaret edilmemektedir. Zaten metinde geçen kişiler evlidirler. Fakat bu aşk evli olanlar arasında geçmekle birlikte tek kişilik bir ilişkinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra yayımlanan bu eser İstibdat Dönemi'ni eleştiren bir eserdir. Nitekim eserde, Sedat Bey'in Abdülhak Hamit Bey'in yazı yazmasına izin verilmediğini söylemesi ve “neden” sorusuna karşılık padişahın adamlarının (devlet erkânı) izin vermediğini belirtmesi dönemin siyasi ortamında kısıtlamaların olduğu gösterir. Kendisine şiir söylemeyeceğine dair yemin ettirmeleri de bazı şairlerin bu dönemde susturulduğuna işaret etmektedir. Bu kişilerden biri Abdülhak Hamit Tarhan'dır. Eserden hareketle Abdülhak Hamit Tarhan'ın bu dönemde kaleminin

susturulmak istendiği anlaşılmaktadır. Yazar, bu örnek üzerinden II. Abdülhamit rejiminin baskıcı yanına dikkat çekmektedir. Ayrıca basına sansürün olduğu da diyaloglardan anlaşılmaktadır. Yine geçen bir diyalogda İstibdat rejiminin yıkılacağı belirtilmiştir. Sedat Bey “İnanırım, hükümetin hâlihazırda medar-ı ıstıgalı, er geç başına çökecek olan köhne bina-i istibdada payendeler vurmaktır” der. Bu cümleden hareketle dönem için ‘köhne bina’ tabiri kullanılarak İstibdat eleştirilmiştir.

Yegâne Hanım'ın verdiği "Hasan Paşa'nın köşküne taşınan Hünkâr'ın kayınlarından birinin bülbüllerden rahatsız olduğunu ileri sürerek bülbülleri öldürtmesi" örneği dönemin yine siyasi kısıtlamalarına işaretler. Buradan hareketle Yegâne Hanım'ın, Abdülhak Hamit'in de susturularak resmen öldürölmekten beter edildiğini vurgulaması manidardır. Hatta Sedat Bey'in "ne güzel örnek/benzetme" cevabı da Yegâne Hanım ile aynı düşüncede olduğunu göstermektedir.

Yine Sedat Bey, Haydar Bey ve Şakir Bey arasında geçen sohbette Haydar Bey'in af geleceği konusundaki sorusunu değerlendirecek olursak bu dönemde af gibi olağanüstü siyasi beklentinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bundan yola çıkarak siyasi atmosferin buhran içinde olduğunu öne sürebiliriz.

Bu eserde, sosyal hayattan ve siyasi ortamdan izler mevcuttur. Haydar Bey'in arkadaşı olan Şakir Bey'in gece eğlencesinden sabaha karşı eve gelmesi, sarhoş olması, Rum kızıyla eğlenmesi, borcu ertelemek için ziynet eşyalarının rehin olarak bırakılması, yazarların baskıdan dolayı yazmak istememesi bunlardan bazılarıdır.

Eserde birçok kişi yer almaktadır. Yegâne Hanım'ın küpelerini rehin bırakmak için mektup yazdığı kuyumcu Toma, isminden anlaşılacağı üzere gayrimüslim biridir ve eserde ondan bahsedilmektedir. Bu şahsın herhangi bir konuşması yer almamaktadır. Son perdenin oyuncusu olan Rupen Efendi, Perver Paşa ailesinin özel doktorudur. Oyunda yalnızca Sedat Bey'in hasta eşi Yegâne Hanım'ı tedavi ederken sahneye çıkmaktadır. Yegâne Hanım ve Sedat Bey'in oğlu olan Rıza ise oyunun sonunda karşımıza çıkmaktadır. Sedat Bey'in Rum kayıkçısı Nikoli'den sadece ismiyle bahsedilmiştir ve isminden anladığımız kadarıyla o da gayrimüslim biridir. Haydar Bey'in hizmetkârı olan Hurşit'in ise eserde kısa bir konuşması mevcuttur. Son perdede isimleri zikredilen cariyeler; Pirayış, İkbâl ve Şayan hastalanan hanımları için üzölmektedirler. Sadece isimleri zikredilen cariyelerin diyalogları mevcut değildir. Ancak cariyelerin Yegâne Hanım için yaptıkları, Yegâne Hanımın nedimesi olan Raciye tarafından şu diyalogda anlatılmaktadır:

Yegâne Hanım – Aşağıdakiler ne yapıyorlar?

Raciye – Ne yapsınlar efendim, gece gündüz sağlığınıza dua ediyorlar “İnşallah yakın zamanda kadınıımız iyi olur da bizim de yüzümüz güler o böyle yittikçe hiçbir şey içimize sinmiyor.” diyorlar. Demincek Şayan, sokaktan geçen bir falcı karıyı içeriye çağırılmış, sizin için baktırılmış. Kadın yakında görmemişe döneceğinizi söylemiş. Ama Hanımefendi, kızın sevinmesini göreydiniz. Aşağıları avuttu “Kadınıımız iyileşecek, kadınıımız iyileşecek.” diye herkesin boynuna sarılıyor, yüzünü gözünü öpüyordu. Pirayış, kendi parasıyla dışardan etmek (ekmek) aldırdı köpeklere doğradı. İkbâl, yanınıımızdaki zatı şerife kurban adadı. Hangi birini söyleyeyim. Hepimiz bir türlü.

Cariyeler için Yegâne Hanım’ın, “Aşağıdakiler ne yapıyorlar?” diye sorması cariyelerin sosyal statü olarak yerini göstermektedir. Cariyeler için kullanılan “aşağıdakiler” kelimesi Osmanlı’da herkesin eşit olmadığını göstermektedir. Ayrıca eserde geçen “Raciye kalkar örtünür ve Yegâne Hanım başını örter” cümlesi kadınların kıyafet konusunda özgür olmadığını ve dinin gereği olarak kadının örtülü olması gerektiği izlenimini vermektedir. Erkekler için ise herhangi bir giyim şekli belirtilmemiştir.

Eserde kullanılan “bey, efendi, hanımefendi” gibi unvanlar kişilerin saygınlığını belirtir. Dolayısıyla unvan açısından bir ayırım yapılmış gibi görünse de bundan yola çıkarak bir genelleme yapılamaz.

Eserin yazıldığı dönem içinde sahnelendiğine dair bir bilgiye sahip değiliz. Bu durum eserin, yazıldığı dönemdeki yüzlerce eser içinde çok fazla dikkat çekmediği izlenimi uyandırır. Edebî gücü ele alınacak olunursa Cumhuriyet’in ilanı sonrasında yeni alfabeye geçilmiş olmasına rağmen eser, Osmanlıca olarak günümüze kalmıştır.

4. SONUÇ

Herkesin Tanıdığı İki Hanım isimli bu eser, Osmanlı Devleti'nde İkinci Meşrutiyet diye adlandırılan dönemde yazılmış bir eserdir. Yazar bu eserinde, II. Abdülhamit dönemini eleştirmiş ve dönemin siyasi ortamını yansıtmıştır. Ayrıca eserde, şahıslara yönelik birçok konu işlenmiş özellikle kadınlarla ilgili ayrıntı verilmiştir. Bu bağlamda kadın sorunlarına ışık tutmaya, katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Ahmed Reşad'ın *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* adlı eserinde bu ayrıntılara rastlamak mümkündür. Bu eserin şu zamana kadar çevirisi yapılmamış ve eser günümüze kazandırılmamıştır. Bu çalışmada yapılan değerlendirmeler ve çevirisinin yapılması neticesinde Türk edebiyatına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1876'da tahta çıkan II. Abdülhamid'in idari mekanizmasının işleyişinde oldukça zorlayıcı tedbirler aldığı ve ülkenin bekası için otoriter bir tutum benimseme eğiliminde olduğu bilinmektedir. Bu dönemde sahne etkinlikleri sıkı bir şekilde kısıtlanmıştır. Sansür ve baskı uygulanmıştır. Bu devir tiyatrosunu en çok etkileyen unsur, sansürdür. Hatta gazeteye geçen ilk sansür vakası şudur: “Her halde adab-ı umumiyyeye hizmet eylemek ve din, mezhep ve politikaya dokunmamak üzere Gedikpaşa Tiyatrosu'na Babıali canib-i samisinden ita-yı imtiyaz olunmuş ise de mezkûr tiyatro müdürü Agop Ağa'nın geçen gece Hazreti Musa ile Firavun kıssasını oynattığı işitildiğinden merhum derhal Şura-yı Devlet'e celp ile takdir ve bir daha makule oyun oynatmaması eskiden emr ü tembih buyrulmuştur” (Özön, 1966, s. 661).

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra yazılan eserlere baktığımızda gayrimüslim vatandaşların öne çıktığı eserler arasında *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* yer alır. Kuyumcu Toma, sandalcı Nikola bunun ispatıdır. Tanzimat'tan sonra Batılı anlamda Türk tiyatrosunun oluşmasında gayrimüslim vatandaşlar önemli rol oynamıştır. İlk toplulukların kurucuları ve ilk aktörleri genellikle gayrimüslim vatandaşlar olmuştur. Osmanlı'da tiyatronun gelişmesinde büyük katkı sağlamışlardır. Yazılan eserlerin sahneye taşınmasına öncülük etmişlerdir

1908 öncesi ve sonrası eserlerde gayrimüslim vatandaşlar, Osmanlı Devleti'ne sadık vatandaşlar olarak tasvir ediliyor ki bu da tarihsel gerçeklikle tutarlıdır. Bununla birlikte, 1908'den sonra yayımlanan eserlerde bahsi geçen bazı siyasi ve sosyal Müslüman veya gayrimüslim tüm toplumu ilgilendirdiğini de belirtmek gerekir. Metnin sonlarına doğru net bir şekilde anlaşılmaktadır ki tiyatronun ana teması kadın-erkek ilişkileridir. Bir kadın-erkek çatışmasıdır. Yegâne Hanım'ın düştüğü durumdan

yakınması, benliğine olan saygısının azalması ve erkeklere olan sitemi, vicdan azabından dolayı hastalanması asıl temayı doğurmuştur.

“Osmanlı döneminde kadın araştırmaları ihmal edilmiştir. Osmanlı âlim ve ediplerinin kadınlar hakkındaki tıp, estetik, kadın psikolojisi, kadın ahlakı, kadın aşkı gibi çeşitli kadın davranışlarını içeren eski harfli eserleri kaydetmek, kadın araştırmalarında geçmişten geleceğe köprü kurmayı sağlayacaktır” (Dikici, 2015, s. 217).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve bu roller dolayısıyla hayatlarını istedikleri gibi yaşayamayan kadınların problemleri Ahmed Reşad tarafından nispeten de olsa konu edilmiştir. Eserde, duyguları ile oynanan, basit görünen ve haklarını koruyamayan kadınlara karşılık olarak güçlü, kendini kurnaz sanan ve haklarını koruyabilen ya da bunun için çaba gösteren kadın kahramanlar az olmakla birlikte var olsa da metinde yer alan ana karakter olan Yegâne Hanım bunların dışında kalmış bir kadındır. Yazdığı mektuptan pişman olup vicdan azabından hastalanması ve bunu kendi içinde yaşaması, kimseye derdini anlatamaması buna örnektir.

Eserde Osmanlı Devleti'nin sonunun gelmesi, devletin ve mevcut düzenin halktan önde tutulması, devlet sisteminin bozulması ve bunun yol açtığı sorunlara dair bilgilere yer verilmemiştir. II. Abdülhamit rejimine yergi vardır. Mutlakıyetten meşrutiyete geçiş ve bu aşamada yaşananlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmemekte birlikte, Abdülhak Hamit Tarhan'ın şiirlerinin yasaklandığı yönündeki diyalog, II. Abdülhamit döneminin baskıcı zihniyetini ortaya koymaktadır. Eserde İstibdat dönemi açık bir şekilde eleştirilmiştir.

Döneme ışık tutan Ahmed Reşad'ın bu eserinde, bazı karakterlerin eleştirilerini rahat yapmaları, padişahın uyguladığı baskı ve sansürü dile getirmeleri dikkat çekmektedir. Çünkü o dönemde şiirleri susturulan şairlerin varlığına karşın uygulanan baskı ve sansürü özgürce ifade edebilmeleri zıt bir görüntü yaratmaktadır.

Ahmed Reşad'ın kaleme aldığı *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eserinin çevirisi yapılmış olup daha önce üzerinde çalışılmamış bu eserin çevirisi ve eser üzerine değerlendirilmesi yapılmıştır. Aynı zamanda müellifin ve eserin Türk edebiyatına tanıtılması amaçlanmıştır. Tiyatro olarak yazılması sebebiyle Türk tiyatrosuna katkı sağlaması düşünülmektedir. Birçok eseri olmasına rağmen, Türk edebiyatında kayda değer bir yer edinememiş olan Ahmed Reşad'ın tanıtılması ve *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli eserinin çevirisinin yapılması Türk edebiyatına katkı sağlaması kazanç niteliği taşımaktadır.

Eser, kadın teması bağlamında ele alındığında yazarın, Yegâne Hanım üzerinden dönem içinde kadının toplumdaki konumunun görülebilmesi için sosyal bir vasıta olmuştur. Kadının mektuba cevap vermesinden dolayı kendini suçlu hissetmesi ve durumu kullanan kişilere karşı kendini savunamaması, sonrasında vicdan azabı çekerek hastalanıp ölmesi kadının toplumsal olarak baskı altında olduğunun göstergesidir. Eserde İkinci Meşrutiyet döneminin siyasal ve toplumsal ortamını gözlemlemek mümkün olmuştur. Bu toplumsal ortam içinde kadının durumunu değerlendirmek çalışma açısından tamamlayıcı bir unsurdur.

Genel olarak *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* isimli bu eser, II. Abdülhamit dönemini yansıtan, siyasi baskılar sonucu yazmayı bırakan yazarların durumunu gözler önüne seren, toplumun sorunlarını ele alan, kadınların üzerindeki toplum baskısını hissettiren, aile hayatından ve sosyal hayattan izler taşıyan, toplumsal yönü baskın bir kitaptır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra basılan bu eser gibi o dönemde yazılmış ve çevirisi yapılmamış birçok eserin varlığı bilinmektedir. O tarihlerde ve daha öncesinde yazılmış her eser tarihe ışık tutmaktadır. Türk edebiyat tarihinin hangi süreçlerden geçtiğini görebilmek için bu eserlerin günümüz alfabesine aktarılarak okura sunulması elzemdir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Reşad, *Herkesin Tanıdığı İki Hanım* (Dram 4 Perde), Türk (Osmanlı) Tiyatrosu, Arsak Garoyan Matbaası, 1325/1909.
- And, Metin. (1971). *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu, 1908-1923*, Ankara, İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arduç, N.(2008). “II. Meşrutiyet “in İlanı”, II. Meşrutiyet 100.Yıl, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Yıl: 11, s. 45.
- Akşit, E, E.(2008), *Osmanlı Feminizmi ve Doğu Kadınları*, Fe Dergi, Eylül, s. 85.
- Bardakçı, R. (2022), *Lisanımızda Elfaz-ı Müteşabihe*, Aktif Yayınevi.
- Berkes, N, (2002), *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Ankara, YKY yayınları, s. 374.
- Çakır, S. (2016), *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul, Metis Yayınları.
- Develioğlu, F, (2011). *Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lügat*, İstanbul, Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dikici, R. (2015). *Âlim ve Ediplerin Kadınlar Hakkındaki Eski Harfli Eserleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, s. 33, s.217–230.
- Durakbaşa, A. (2002). *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Doğan, E. (2021). *Dilimizde Sesteş Kelimeler*, İstanbul, Akademi Titiz Yayınları.
- Doğan, E. (2020). *Türkiye Türkçesinin Bilinen İlk Sesteş Kelimeler Sözlüğü Lisanımızda Elfaz-ı Müteşabihe (1924) Adlı Eser Üzerine*. Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi. Cilt 4. s. 2. 229–249.
- Eren, H. (1988). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Enginün, İ. (2014). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’ta Cumhuriyet’te 1839 -1923*. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Fanny, D. (2009), *Osmanlı Hanımı*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, s.137.
- Fuat, M. (2000). *Tiyatro Tarihi*. İstanbul. MSM yayınları.
- Göktaş, D, (2019), *İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kadın Dernekleri ve Basın Bağlamında Toplumda Kadın konusuna Yaklaşımı*, Avrasya sosyal ve ekonomi araştırmaları dergisi, cilt 2148-9963, s. 6, s. 519.
- Gündüz, O. (2006). *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türk Romanında Yeni Açılımlar*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 4, s. 8, s. 101–164.

- İnalçık, H. (2011), *Rönesans Avrupası, Türkiye'nin Batı Medeniyetleriyle Özdeşleşme Süreci*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özön, M. N. (1966). *Türk Tiyatrosuna Toplu Bir Bakış*, Türk Dili dergisi, cilt 15, s. 178, s. 661.
- Polat, N. H. (2016). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sarı, A. (2016), *Osmanlı Hukuku ve Adliye Teşkilatı*, Osmanlı Teşkilat Tarihi, Ankara, s. 345-347.
- Sevengil, Refik Ahmet. (1968). *Meşrutiyet Tiyatrosu*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Şahin, E. (2013), *Batıda ve Türkiye'de Kadın Hareketleri ve Feminizm*, İstanbul, Ürün Yayınları.
- Karaca, Ş. (2006). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Tiyatro Edebiyatı Literatürü*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, cilt 4 s. 7, s. 143, 173.
- Karakış, Yavuz Selim, (1999), *Kadınlar Dillerinde, Osmanlı Hanımları ve Hizmetçi Kadınlar (1869-1927)*, Toplumsal Tarih XI, 15-20.
- Konur, T, (2001). *Devlet – Tiyatro İlişkisi*, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Tekin, S. *Osmanlı'da Kadın ve Kadın Hapishaneleri*, Tarih Araştırmaları Dergisi, cilt. 29, s. 47, s. 84.
- Tuncer, H. (1989), *Türk Kadınının Geçirdiği Evrimin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 6, s. 16, s.164.
- Tuncel, B. (1939), *Tiyatro Tarihi*, İstanbul, Devlet Basımevi, c. 1, s.10.
- TDK, (2009), *Türkçe Sözlük*, Ankara Türk Dil Kurumu.
- Yeni Cep Lugatı, (2004), *Osmanlıca Yazılışı, Muhakemat, Sunuhat Kelimeleri İlaveli*, İstanbul, Reyhan Ofset.
- Yılmaz, A, (2010), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Dergisi, cilt 9, s. 181.

İnternet Kaynakları

Bilga, N. (1942, 19 Şubat), Türk Tiyatro Tarihi, Servetifunun (uyanış).

<https://www.gastearsivi.com>ErişimTarihi:15.05.2024.

Luggat.com.

EKLER

Ek A. Tez Etik Kurul Onay Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	NURCAN BAL
ÖĞRENCİ NO	2021012018
TEL. NO.	
E - MAIL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	SUNUM SINAVI
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLIK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2023/ 2024 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	AHMED REŞAD'IN HERKESİN TANIDIĞI İKİ HANIM ADLI ESERİNİN ÇEVİRİ YAZISI VE METİN İNCELEMESİ
TEZİN AMACI	Ahmed Reşad'ın Osmanlıca yayınladığı kitabın yeni Türk harflerine çevirisi yapılarak herkesin okuyabileceği bir metne dönüştürmek ve metin incelemesini yapmak için hazırlanmıştır. Bu çalışma tiyatro alanında araştırma yapan veya tiyatro türüne ilgi duyan tüm okurların bu metni rahatça okumalarını sağlamayı amaçlar.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Tiyatro metin çevirisini temel alan bu çalışmada, Ahmed Reşad'ın <i>Herkesin Tanıdığı İki Hanım</i> adlı tiyatro eseri Latin harflerine aktarılmıştır. Türk Edebiyatı tarihimizde tiyatro alanına ilişkin birçok eser yazılmıştır. Çalışmada Ahmed Reşad'a dair ulaşılabilen bilgilere yer verilmiştir. Yazarın, <i>Herkesin Tanıdığı İki Hanım</i> adlı tiyatro eseri Latin harflerine aktarılmış ve ardından eser ana hatlarıyla değerlendirilmiştir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	

UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI						
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)		1) ..... (.....) Sayfa ..... Ölçeği. 2) ..... (.....) Sayfa ..... Anketi. 3) ..... (.....) Sayfa ..... Formları. 4) ..... (.....) Sayfa				
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: NURCAN BAL		TARİH: 10 / 01/ 2024 ÖĞRENCİNİN İMZASI:				Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Yeni Türk Edebiyatı faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANINI N ONAYI	2.TEZ DANIŞMANINI	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Hasan Sakın	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Sevin Arslan		Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU		
Unvanı: Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı: Prof. Dr.		
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	İmzası: .... / ... / 20....	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. İmzası:		Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. İmzası:		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Şirvan KALSIN	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ..... / 20..... - ..... / ..... / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

Ek B. Çağ Üniversitesi SOBE Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.04.04-2400004405

31.05.2024

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazı kapsamında Türk Dili ve Edebiyatı tezli yüksek lisans programında tez aşamasında kayıtlı Nurcan BAL, Özlem ÖZÜ isimli öğrencilere ait tez evraklarının "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayı" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : Öğrencilere Ait Dosya.

Ek C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2400004596
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

06.06.2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 31.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004417 sayılı yazımız.
b) 31.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004405 sayılı yazımız.
c) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004372 sayılı yazımız.
ç) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004367 sayılı yazımız.
d) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004359 sayılı yazımız.
e) 29.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004314 sayılı yazımız.
f) 24.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004223 sayılı yazımız.
g) 21.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004144 sayılı yazımız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Görkem ADIYEKE, Dilek KAVİ, Hacer MODUK, Ennur ÖZTÜRK, Merve KOÇAK, Fadim Dila TÜREMEN, Mehmet Çağrı YILDIRIM, Hatice ŞAHBAZ KANAK, Muhammed Nur SUNA, Muhammet Berkay BOZKURT, Nurcan BAL, Özlem ÖZÜ, Sebahat AKDEMİR ÜNDAĞ, Emine Nur AS isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek D. Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserin Dış Kapağı

ہرکسینا طائیفہ کی ایک خانم

درام ۴ بردہ

مؤلفی

احمد رشاد

ملنی مجلس کبیر معارف اعضاسندن

معطل (فضیلت) غزنیہ سی صاحب

امتیاز و سر محوری

ہر نسخہ سی محتوم و ہر

حق محفوظدر

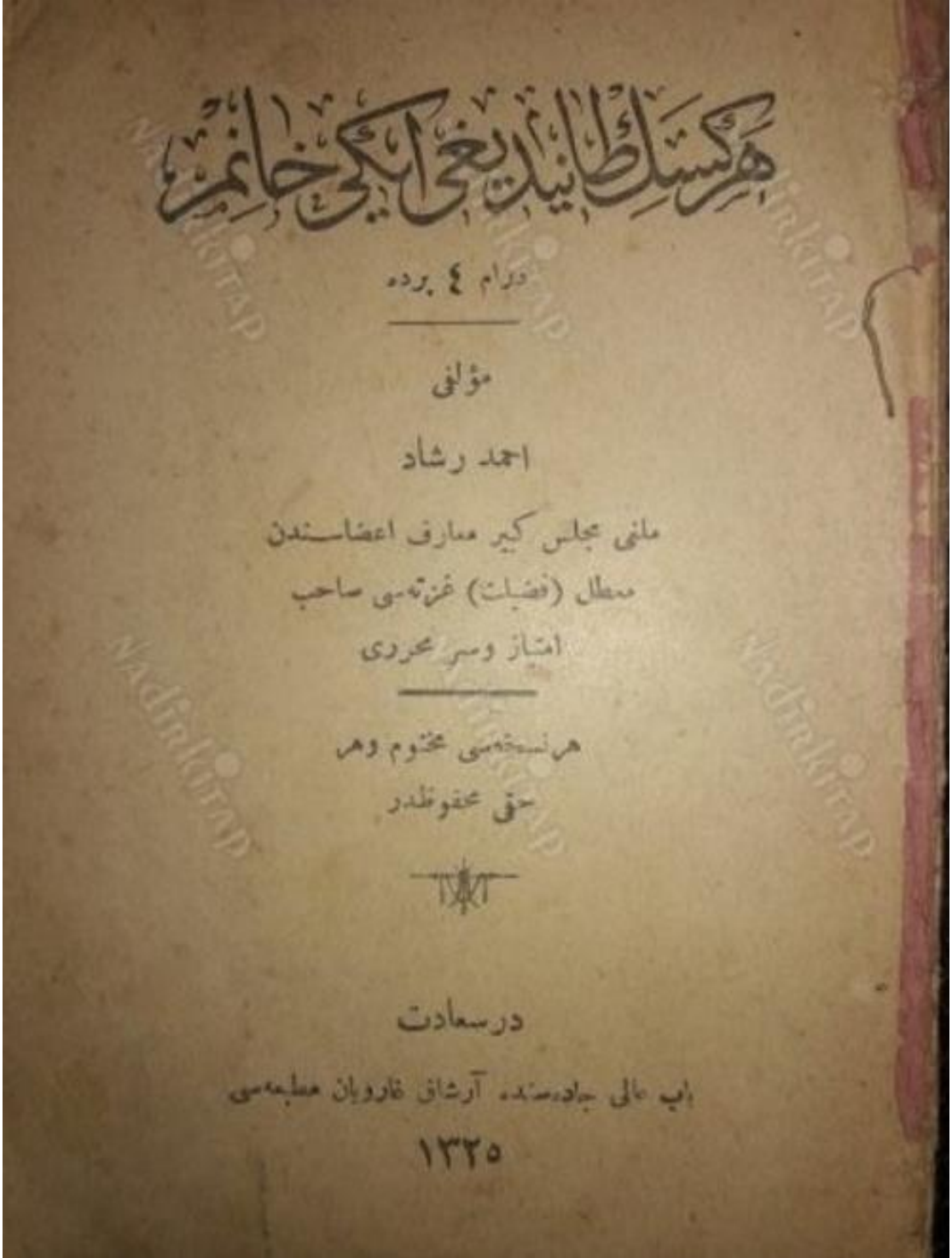
540

در سعادت

باب عالی جادہ سندہ آرشاق غارویان مطبعہ سی

۱۳۲۵

Ek E. Herkesin Tanıdığı İki Hanım Adlı Eserin Dış Kapağı

TÜRK TİYATRO TARİHİ

XI

Yazan:

S. NAHİT BİLGA

BİBLİYOGRAFI

H. Z. nin Fûruzan piyesi Darülbedayde şu sanatkarlar tarafından temsil edilmiştir. Fûruzan, Eliza - Doğuze, Kınar hanım - Betül, Roza hanım - Necib, Raşid Rıza bey - Muhtar Necib, Nurettin Şekatibey - Selim Ferha, Ahmed Müvahhid bey - Cabir Neshet, İsmail Galib bey - Nazım Vahid, Onnik efendi - Tahsin. Nazım bey - Haydar ağa Behzat bey.

Temaşa — Maarif nezaret celilesinin ruhsatı ile birinci defa olarak Kırkanbar matbaasında tabe olunmuştur. İstanbul "1912", her hakkı mazbuttur.

Hasan Bedrettin, Mehmed Rifat beylerin çıkardıkları bu külliyat iki cilt çıkmıştır. Her ciltte 9 kitap vardır. Bu piyesler Gedikpaşa ve sair tiyatrolarda temsil edilmiştir. Telif eserleri olduğu gibi garp sanat âleminde birçok şaheserleri tercüme eden Hasan Bedrettin Mehmed Rifat beyler tiyatromuza esaslı bir surette ilk hizmet eden iki mühim şimadır.

Samson ile dalila — Samson et Dalila "3 perdelik opera", adlı Altay kütüphanesi numara 1. Fransızca güftesi "Ferdinand Lemaire, Türkçe güftesi "Doktor Rıza Nurlibestesi "Gamille Sémé - Saév, Sinop 1337- 1921 Sinop matbaası.

Arşın malalan — 3 şekilli bir operatadır "Bestekârı Azis bey Hacı Bekofdur.", Tarih hicri 1135 tarih milâdi 1917 neşriyat Oruçof "Bakü", bu operet ilk defa olarak Şahir opereti taratından mütareke senelerinde oynanmıştır. Süreya opereti tarafından tekrar edilmiştir.

Herkesin tanıdığı iki hanım — Dram 4 perde müellifi "Ahmed Reşad, mülga meclisi kebir maarif aşasının muattal (Facilet) ga-

zatesi sahibi imtiyas ve sermuharriri (her nüshaan mahtum ve her hakkı mahfuzdur.) Dersaadet Babıâli caddesinde Arşak Garoyan matbaası (1325).

Müşahibi istibdad — Facia 6 perde Muharririn askeriyeden ve bahriye yünbarılarından "Mehmed İhsan, naşiri Kanaat kütüphanesi Tarakçılarda Hacı Hüseyin efendinin matbaası (1324).

Haralambos Cankıyadı — Edebiyatı Cedide kütüphanesi "Saffeti Ziya" piyes 3 perde Mutar Halit kütüphanesi - İstanbul (1328) Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâs.

On Temmuz — Tiyatro 6 perde muharriri "Doktor Kâmil" mühterem mebusalarımıza ithaf (No. 1) Dersaadet Babıâli caddesinde Arşak Garoyan matbaası.

Aktör Kin — Piyes 4 perde 5 manzara mütercimi İ. Bedri 1925 Teşriniaiani (Aleksandr Duma) bu piyes ilk defa 1925 tiyatro mevalminde Darülbedayi sanatkarları tarafından temsil edilmiştir. Şu sanatkarlar tarafından oynanmıştır. Aktör Kin — Raşid Rıza, Veliahd — Ahmed Mevhit merhum, Lord Mewilli Emin Belig bey doktor olarak geçen yıl şehir tiyatrosundan ayrılmıştır. Salamon — Behzad Budak, Pistol — İ. Galib Peterpatt — Rıza Fazıl merhum, Con - Vasi Rıza, Tom — Hazım, David — Mazhar, Dariyus — Celâl Yakub, Bardolf — Saffet, Rejisör — Rıza Fazıl merhum, Vekilbarç — Küçük Kemal merhum, Gemici — Mahmud, Uşak — Hızım, Polis — Vasi Rıza, bu eser sonradan Raşid Rıza tiyatrosunda birkaç kere temsil edilmiştir. Gayri matbu tercüme S. N. B. nin kütüphanesindedir.

Bir fitreti nadire — 3 perdelik tiyatrodur. Müellifi "Ebulfikret"

Hukuk temsili matbuat kanunu mucibince sahibinin ruhsatına aittir. 1330 Adanada: Osmanlı matbaasında tabedilmiştir.

Rûşvetle mesnet — Askere ve Millî dram 6 perde, müellifi "Pi-yade yüzbağlarından Halil İbrahim" sahib ve naşiri köprüde "İkbal" kitaphanesi Hüseyin, Asadoryan matbaası (1326).

İstibdadın son günü — Yahut "Zavallı valde", facia 5 perde 1 tablo muharriri Tahrirat hariciye kalemi hulefasından (Ahmed Tefik) naşiri köprü üzerinde İkbal kütüphanesi naz'ı için muharririne müracaat iktiza eder. Tekrar tab'ı mbharrirre Aid ve mübürsüz nüshalar sahtedir. Asadoryan matbaası (1236).

Yıldız faciaları — Serairin müdhiş-i maziye-yi musavver millî, siyasi bir piyestir. 4 perde 2 tablo müellifi: Morahzade Vessâf naşiri L. Lütü (Matbaai Jirayr - Keteon 1327). Hürriyetten sonra tab'a ve negrolunan millî tiyatrolar "Jen Türk" Tahsin Nahit "İzah ve İstizah, Sıvot Nesli "Nireye" Ali Haydar Emir "Vatan", Akif bey "Nâmık Kemal "Tarık Endülü Fethi" Abdülhak Hâmid, "Esa" Şemsüddin Sami bey "Pinti Hamid" Teodor Kasab "Evlencmek ister bir adam", alibey.

Beyin hakkı var — Komedi bir perde müellif: Ahmed Reşad "Mülgâ meclisi kebir maarif aşasından muattal (Fazilet) gazetesi sahibi imtiyas ve ser muharriri: arşak Garoyan matbaası (1325).

Fehim Paşa — 5 perde 2 tablo muharriri: Mehmed Bührânett'in naşiri "Matbaai İkbal, Nuruosmaniye caddesi 50 numara (1328).

Şeytanın çingrağı — Mehajir - Deması 167 n.

Ek G. Mınakyan Yönetiminde Osmanlı Tiyatrosu Kadrosu

Ek H. Kadınlar Dünyası Dergi Kapağı

Kadınlar Dünyası, no. 120.

Fotoğraf: Dernek üyeleri Belkis Şevket'in babasıyla Yeşilköy'de
uçuşun yapılacağı yere giderken.

Ek I. Çeşitli Dergi Kapakları

